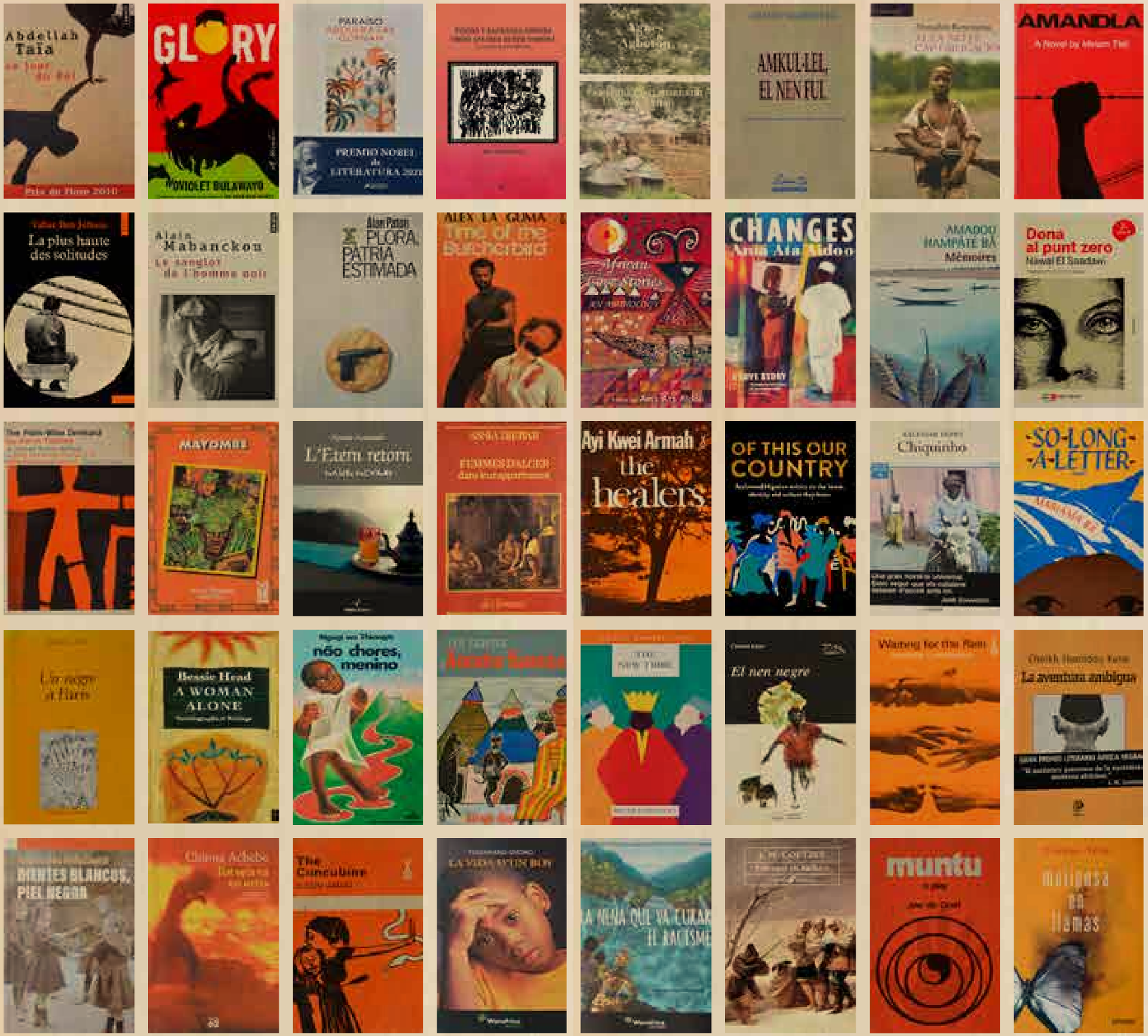

ESCRIPTORS AFRICANS

A tots ens agrada que ens expliquin històries. Històries que ens vinculen amb el nostre passat i amb el món. Amb la realitat que ens és propera i amb els llocs més remots. Els escriptors s'han dedicat des de sempre a sadollar aquest desig de vincle i coneixement i els lectors hem cercat els qui el podien satisfer. Des dels contes que ens explicaven quan érem petits, fins a les grans obres literàries que ens han ajudat a entendre una mica més les persones i el món.

Quants escriptors africans coneixem? Quantes veus del continent que ens és més proper hem escoltat? Amb aquesta exposició volem crear un espai de trobada entre escriptors africans i lectors àvids d'històries. Perquè hi ha creadors que ens volen fer arribar la seva veu i lectors oberts a descobrir-la. Perquè hi ha històries africanes que, de tan properes, esdevenen universals, i d'altres que ens ajudaran a veure'ns amb una altra mirada. I, si l'instrument de creació de l'escriptor és la llengua, a l'Àfrica hi trobarem obres literàries escrites en moltes llengües que cerquen la manera d'obrir un diàleg, entre elles i amb nosaltres.

Aquesta exposició vol ser alhora reconeixement i homenatge a tots els creadors que, amb les seves històries, ens han ajudat a bastir ponts de descoberta també de nosaltres mateixos però, sobretot, d'un continent massa maltractat i ignorat. Us convidem a sentir les seves històries.

Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades
Universitat de Barcelona

50 LLENGÜES AFRICANES

A l'Àfrica s'hi parlen moltes llengües. I tanmateix, la immensa majoria de la literatura que ens n'arriba està escrita en unes poquíssimes llengües colonials. Per sort, hi ha molts escriptors que han optat per escriure en la seva llengua. Aquí n'hi ha una petita mostra. Moltes d'aquestes llengües tenen parlants entre nosaltres. Tant de bo en un futur pròxim siguin els ponts que ens permetran accedir a tota una constel·lació de models literaris que ara desconeixem completament.

ESCRIPTORS AFRICANS

GELA | Grup d'Estudi | de Llengües Amenaçades

Acholi
Uganwda
Okot p`Bitek

Afrikaans
Sud-àfrica, Namíbia
André Brink
Deon Mewyer

Aixanti
Ghana
J. H. Kwabena Nketia

Akuapem twi
Ghana
Joseph Boakye Danquah

Amazic
Nord d'Àfrica (Marroc, Algèria, Tunísia...)
Asmaa Aouattah
Salem Zenia

Amhàric
Etiòpia
Sebhat Gebre Egziabher

Bambara
Mali, Cosa d'Ivori, Burkina Faso
Lacine Diawara

Bemba
Zàmbia
Stephen A. Mpashi

Bubi
Guinea Equatorial
Justo Bolekia Boleká

Bulu
Camerun
Jean L. Medu Njemba

Crioll capverdià
Cap Verd
Sérgio Frusoni

Duala
Camerun
Martin Itondo
Paul Helmlinger

Efik
Nigèria
Elizabeth E. Asibong

Ewe
Togo
Ferdinand Kwasi Fiawoo

Fanti
Ghana
Gaddiel Robert Acquaah

Ful
Camerun, Nigèria, Senegal, Sudan, Txad, etc.
Amadou Hampâté Bâ

Ga
Ghana
Nicholas Akrong Odoi

Gun
Benin
Agnés Agboton

Haussa
Nigèria, Níger, Txad
Aminu Kano

Idoma
Nigèria
Samson O. O. Amali

Igbo
Nigèria
Catherine Obianuju Acholonu
Pita Nwana
Christopher Okigbo
Obi Wali

Ioruba
Nigèria
Daniel Olorunfemi Fagunwa
Adebayo Faleti
Ade Akinfewa

Kamba
Kenya
Thomas M. Ngotho

Kikerewe
Tanzània
Aniceti Kitereza

Kikongo
República del Congo, Angola
Jacques N. Bahele

Kikuiu
Kenya
Ngugi wa Thiong'o

Kimbundu
Angola
Kyba-Mwenyu

Kinyaruanda
Ruanda
Victoire Nsanzubuhoro
Alexis Kagame

Krio
Sierra Leone
Thomas Decker
Dele Charley
Raymond De Souza George
Esther Taylor-Pearce
Lawrence Kweku-Woode

Lingala
República Democràtica del Congo
Bienvenu Sene Mongaba
Jaspe-Saphir Nkou-Ntoula
Papa Mfumu'Eto 1er

Lozi
Zàmbia, Zimbàbue
Kopanu Mushashu
E. N. Kamitondo

Luo
Uganda, Kenya
Taban lo Liyong
Grace Ogot

Luganda
Uganda
Edward A. N. Kawere
Y. B. Lubambula

Massai
Kenya, Tanzania
Lorna Sempele

Ndebele
Zimbàbue
Lassie Ndondo

Nyanja
Malawi
Lester L. Nkomba

Nzema
Ghana
Arthur Kolora Mensah
Francis Couloo Ainooson

Oromo
Etiòpia
Onesimos Nsib

Pedi
Sud-àfrica
Oliver K. Matsepe

Somali
Somàlia
Maxamed Xaashi Dhamac «Gaarriye»

Suahili
Kenya, Tanzània
Ahmad Nassir Juma
Euphrase Kezilahabi
Mwana Kupona
Penina Muhando
Nyerere
Martha Mvungi
Shaaban Robert

Tigrinya
Eritrea
Reesom Haile
Gebreyesus Hailu

Tonga
Zàmbia
L. M. Mwiinga

Tsonga
Sud-àfrica
Natala Sumbane

Tswana
Botswana
Joseph M. Ntsime
Sol T. Plaatje

Tumbuka
Zàmbia Zimbàbue
A. D. Mbeba
Desmond Dudwa Phiri
L. K. H. Goma

Venda
Sud-àfrica
Titus N. Maumela

Wòlof
Senegal
Ousmane Sembène

Xona
Zimbàbue
Charles Mungoshi
Solomon M. Mutswairo
R. R. R. Dhlomo
Mutswair

Zulu
Sud-àfrica
Mazisi Kunene
Meshack Masondo

_ GELA

ARMENAEDITORIAL.COM

PETER ABRAHAMS

Vrededorp, Sud-àfrica, 1919 —
Saint Andrew, Jamaica, 2017
Llengua: anglès

Va ser un escriptor que en les seves obres va tractar fonamentalment temes polítics i socials. Fill d'un etíop i d'una dona «de color», va patir l'apartheid, tema que explica a *Mine Boy* (1946) i *Tell Freedom* (1954), traduïda al català per Manuel de Pedrolo. Entre les seves obres més conegudes també hi ha *The Path of Thunder* (1948) i *A Wreath for Udomo* (1956).

Peter Abrahams va ser un escriptor molt popular. De la seva obra *The Path of Thunder* se'n van fer una òpera i un ballet. A Catalunya, la traducció de *Tell Freedom* de Manuel de Pedrolo s'ha publicat sota dos títols diferents. El primer, *Jo no soc un home lliure*, a Nova Terra l'any 1962. El segon, *Cridem llibertat!*, a la Llar del Llibre l'any 1986.

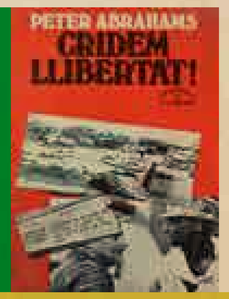

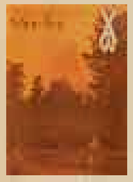

Fragment de l'obra *Cridem llibertat!* (1954)

La meva mare se n'anà a treballar. Jo vaig vagabundejar pels carrers i vaig travessar el camí que corria més enllà del cementiri. Vaig ajaçar-me sobre l'herba suau. El sol resplendia en un cel clar i llunyà. El soroll de Vrededorp m'arribava com un ressò. Vaig arrancar una gran fulla d'herba dolça i la vaig mossegar. I em trobava lluny, molt lluny, en una alegre terra anomenada Abissínia. I allí els reis negres es passejaven amb tota llur majestat. I jo era un gran guerrer d'Abissínia, servia els meus reis. Era el més fort, el més brau i el més audaç de tots els guerrers d'aquella terra gloriosa que es deia Abissínia.

Traducció de Manuel de Pedrolo

_ M. CARME JUNYENT

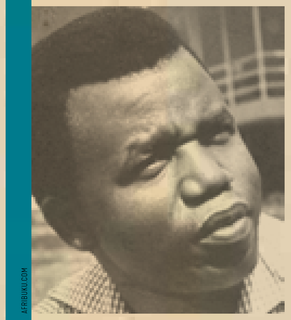

AFRIBUKU.COM

CHINUA ACHEBE

Nigèria, 1930 — Estats Units, 2013
Llengua: anglès

Va ser un escriptor igbo que és reconegut sovint com «el pare de la literatura africana». La seva primera novel·la, *Tot se'n va en orris* (1959), ha esta traduïda a nombroses llengües, entre les quals al català per Bernat Puigtobella. Aquesta novel·la és la primera del que es coneix com «la trilogia africana», que inclou també *No longer at ease* (1961) i *Arrow of God* (1964). La seva darrera novel·la és *Anthills of the Savannah* (1987). Tot i que escrivia en anglès, Achebe es nodreix de les tradicions igbos per escriure les seves obres de ficció.

L'estiu passat vaig conèixer un dels poetes més importants d'Austràlia, A. D. Hope, a Canberra, i va dir amb nostàlgia que els únics escriptors feliços d'avui eren els qui escrivien en llengües petites com el danès. Per què? Perquè ells i els seus lectors s'entenen i saben exactament què significava una paraula quan s'utilitzava. Vaig haver d'admetre que no ho havia pensat així. Sempre havia suposat que la Commonwealth of Nations era un gran avantatge per a un escriptor, que la Unió Anglòfona era una fraternitat desitjable. Però parlant amb A. D. Hope aquell vespre, em vaig sentir una mica com un fill il·legítim cara a cara amb el veritable fill de la casa que lamenta els excessos d'un pare aventurer i descarat que ha mantingut una amant a cada port.

Explicat per l'autor a l'assaig «Colonialist Criticism», *Hopes and Impediments* 1988

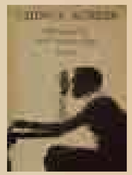

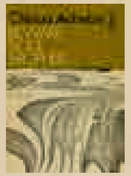

Fragment de l'obra *Tot se'n va en orris* (2000)

El seu desesper, cada vegada més exacerbat, es feia palès en el nom que donava a les seves criatures. A un d'ells li va posar Onwumbiko, un crit carregat de patetisme que vol dir «Mort, t'ho imploro». Però la Mort no en va fer cas i Onwumbiko va morir al cap de quinze mesos de néixer. La criatura següent va ser una nena, Ozoemena, que significa «Que no torni a passar». Va morir al cap d'onze mesos, igual que els dos que van néixer després. Aleshores Ekwefi, desafiant, va perdre la por i a la filla següent li va posar Onwuma, «Mort, serveix-te tu mateixa». I així ho va fer.

Edicions 62, Traducció de Bernat Puigtobella

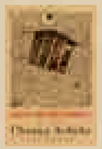

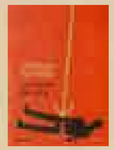

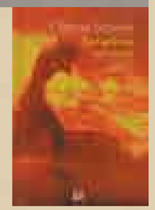

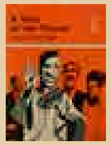

_ EDITORIAL RINOCERONTE I PERE COMELLAS

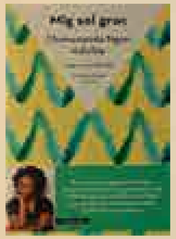

TED

CHIMAMANDA NGOZI ADICHIE

Enugu, Nigèria, 1977
Llengua: anglès

Ha passat bona part de la vida en un campus universitari, primer al seu país natal, degut a la feina dels seus pares, i després als Estats Units. L'any 2003, mentre estudiava a Connecticut, va publicar la primera novel·la, *Purple Hibiscus*, molt ben acollida per la crítica, que li va valdre no només el Premi Commonwealth Writer al millor llibre d'un autor novell, sinó també l'elogi del seu admirat Chinua Achebe. Després vindrien *Half of a Yellow Sun* (2006), *The Thing Around Your Neck* (2009), *Americanah* (2013) i *We Should All Be Feminists* (2014), obres que l'han confirmat com a autora contemporània de referència. En català se'n poden trobar diverses novel·les, en traducció de Bel Olid i editades per Fanbooks, com *Mig sol groc* o *Americanah*, totes dues de 2021, així com també alguns assajos.

Chimamanda Ngozi Adichie va créixer en una casa on havia viscut el conegut escriptor Chinua Achebe, a Nsukka, on el seu pare era professor d'estadística i la seva mare secretària de la universitat. L'any 2006, en una entrevista, va declarar: «Em vaig adonar que era africana quan vaig anar als Estats Units. Sempre que sortia Àfrica a les classes de la universitat, tothom se'm dirigia. Tant se valia si es tractava de Namíbia com d'Egipte: se suposava que jo ho sabria i ho podria explicar».

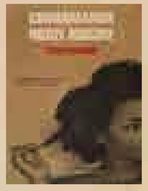

Fragment de l'obra *Mig sol groc* (2006)

L'Odenigbo es va aturar al costat de l'oficial nigerià. La sivella del cinturó li brillava i es va inclinar per mirar dins del cotxe, una cara fosca amb les dents molt blanques.
—Per què encara teniu matrícules de Biafra? Sou partidaris dels rebels derrotats?
Parlava en veu alta, artificiosa; era com si actués i fos molt conscient que feia el paper de l'assetjador. Darrere seu, un dels seus nois cridava als treballadors. Al costat de les mates hi havia el cadàver d'un home.
—Les canviarem quan arribem a Nsukka —va dir l'Odenigbo.
—A Nsukka? —L'oficial es va redreçar i va riure—. Ah, la Universitat Nsukka. Vosaltres sou els que vau planejar la rebel·lió amb Ojukwu, els dels llibres.
L'Odenigbo no va dir res, mirava endavant. L'oficial va obrir la porta amb un moviment sobtat.
—Oya! Sortiu i ajudeu-nos a carregar la fusta. A veure com podeu ajudar una Nigèria unida.

Traducció de Bel Olid

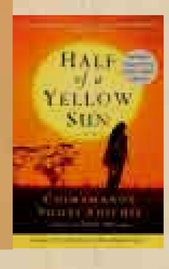

La mare i les germanes prou que treballaven, també, però cultivaven conreus propis de les dones, com malanga, mongetes i mandioca. El nyam, rei dels conreus, era cosa d'homes.

Tot se'n va en orris, Chinua Achebe

_ PERE COMELLAS

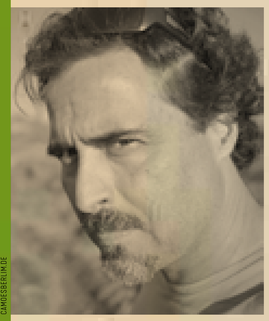

CAMOESBELIM.DE

JOSÉ EDUARDO AGUALUSA

Huambo, Angola, 1960
Llengua: portuguès

Novel·lista, contista i periodista. Sens dubte el més conegut i traduït d'entre els escriptors angolesos actuals. Ha guanyat nombrosos premis, entre els quals destaca l'Internacional IMPAC de Dublin l'any 2017 per la novel·la *Teoria geral do esquecimento* (*Teoria general de l'oblit*, 2012), publicada en català l'any 2018 per l'editorial Periscopi en traducció de Pere Comellas (premi de traducció PEN Club 2019). Les novel·les d'Agualusa sovint prenen com a base algun aspecte de la història d'Angola, però també d'altres territoris de tradició lusòfona, per desenvolupar trames entrellaçades d'una gran efectivitat narrativa. Alguns dels seus personatges travessen diferents novel·les en un joc que acaba confegint un gran tapís narratiu. Agualusa afirma que escriu per saber com acaben les seves històries, i també perquè l'escriptura transforma el món, encara que ningú no s'ho cregui.

A la novel·la *Estação de chuvas* (1996), Agualusa crea el personatge d'una poeta angolesa i hi reprodueix fragments de poemes. Resulta tan convincent que en el seu moment el govern angolès li va demanar que els facilités la documentació que havia trobat d'aquesta il·lustre escriptora desconeguda, i sembla que no se'l van acabar de creure quan els va dir que era tot invenció. Al cap d'un temps, en una presentació, un dels assistents va assegurar que ell a la poeta l'havia conegut personalment.

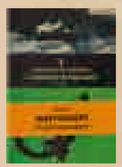

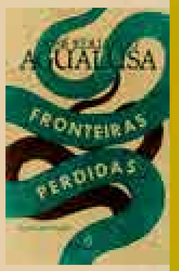

Fragment del conte «A volta ao mundo num elevador», del llibre *Fronteiras perdidas* (1999)

El noiet va posar una pistola al clatell de l'ascensorista i li va ordenar amb un fil de veu (estava en pànic) que portés la màquina fins a l'Havana, Cuba. Per una d'aquestes increïbles coincidències del destí, l'ascensorista era un vell exiliat cubà. Havia lluitat a Sierra Maestra al costat de Camilo Cienfuegos, havia entrat a l'Havana, colze a colze amb Fidel Castro, havia tallat canya, als camps de la revolució, al costat d'Ernesto Che Guevara. Però no va trigar gaire a fastiguejar-se del règim, i una tarda fosca es va llançar al mar, en una barca, rumb a la llibertat i a la perpètua solitud dels exiliats.
Això explica el que va passar després: en comptes de complir les instruccions del terrorista, el vell va pitjar un botó vermell i l'ascensor es va estremir poderosament, va deixar anar un gemec desesperat i es va aturar mort entre dos pisos.
—A Cuba? —va rugir—. Ni mort!

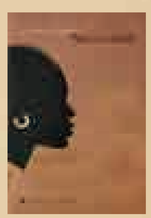

_ ESTHER PUJOLRÀS I NOGUER

NANA KOFI ACQUAH

AMA ATA AIDOO

Ghana, 1943
Llengua: anglès

Si haguéssim d'atorgar el títol de mare de la literatura africana a alguna autora —de la mateixa manera que Chinua Achebe és recordat com el pare de la literatura africana—, Ama Ata Aidoo seria, sense cap mena de dubte, una de les més fermes candidates. Des de la seva primera obra de teatre, *The Dilemma of a Ghost*, fins a la darrera, una col·lecció de contes, *Diplomatic Pounds and Other Stories*, la veu d'Aidoo s'alça, de vegades tendrament, d'altres amb gran sentit de l'humor i d'altres de manera implacable, per damunt d'un continent africà que pateix dia rere dia les conseqüències nefastes d'una colonització territorial, lingüística, cultural i sexista. Aidoo fuig de mostrar l'Àfrica precolonial i postcolonial com un paradís; el seu panafricanisme responsabilitza els africans de la indigència política i econòmica, i denuncia asprament la seva col·laboració directa i indirecta amb el colonialisme i el neocolonialisme. Si Àfrica té un futur —i en aquest aspecte Aidoo es manté cautelosament optimista—, és en mans de les dones. Així doncs, de la mà d'Esi Kom (*The Dilemma of a Ghost*), d'Anowa (*Anowa*), de Sissie (*Our Sister Killjoy*), d'Esi i Opokuya (*Changes. A Love Story*) i de les moltes veus femenines que habiten els seus contes (*No Sweetness Here; Diplomatic Pounds and Other Stories*), Aidoo proclama la seva felicitat d'ésser africana, dona i escriptora mentre envia a pastar fang el racisme i el sexisme, obert o encobert.

Vaig conèixer Ama Ata Aidoo a Accra l'any 2000. No tinc paraules per descriure la sensació d'alleujament i felicitat que vaig sentir en descobrir que darrere la gran escriptora que admirava hi havia una gran dona, els ulls de la qual s'empassaven el món amb una barreja extraordinària de saviesa i sentit de l'humor. Em sento molt feliç de poder afirmar que vaig trobar en l'*objecte* de la meva recerca un *subjecte* inestimable.

Narrada per Esther Pujolràs i Noguer

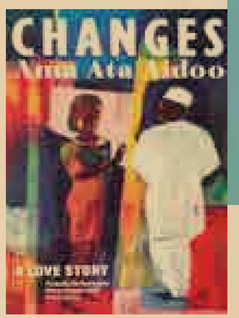

Fragment de l'obra *Changes. A Love Story* (1991)

Amor? Amor? L'amor no és segur, estimada, l'amor és perillós. És enganyosament dolç com el vi d'una palmera fresca a l'alba. L'amor està bé per cantar i les cançons d'amor són boniques per escoltar, de vegades fins i tot per ballar. Però quan el que necessitem és fortalesa humana i hem de comptar els penics que tenim per comprar menjar per saciar els nostres estómacs i roba per cobrir les nostres espatlles, l'amor no compta. Ai, estimada senyoreta, l'últim home en qui una dona hauria de pensar a casar-se és l'home que estima.

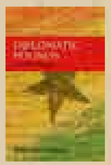

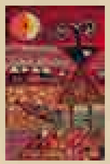

_ GELA

EL PERIÒDIC/ ANNA MAS TALERS

ASMAA AOUATTAH

Al-Hoceima, Marroc 1970
Llengua: amazic i català

És escriptora de prosa i poesia. Ha publicat dos llibres: el recull de contes *L'etern retorn* (Voliana Edicions, 2018) i el poemari *Entre cendra i foc. Poemes dedicats al Moviment Popular del Rif* (Neret Edicions, 2019). Ha participat en diverses obres col·lectives en amazic i en català amb poemes i contes. És originària del Rif (nord del Marroc) i viu a Catalunya des del 2003. És també traductora de l'amazic al català i viceversa. És activista per la llengua i la cultura amazigues, pels drets de les persones d'origen immigrant i per la igualtat de gènere.

La portada del llibre *L'etern retorn* és la fotografia d'un paisatge del Rif. Mostra una safata de te amb una tetera i un got, damunt d'una paret baixa que dona a mar. L'escriptora fa conèixer el llibre entre les amistats del Rif. Dies després rep un reguitzell de fotografies del mateix lloc.

Fragment de l'obra *L'etern retorn* (2018)

Sota el garrofer quasi no es veu res. Les fulles arriben a terra, formen unes cortines per qui vol amagar-se dels raigs, tant del sol com dels ulls curiosos. Hi trec el cap i una nena que menja blat verd salta d'espant. Què hi faig aquí? I per què m'espanto a mi mateixa?

En un petit pati, la mare, asseguda amb les cames obertes davant d'un braser, escalivava pebrots i tomàquets.

Femmes d'Alger dans leur apartament, Assia Djebar

_ PERE COMELLAS

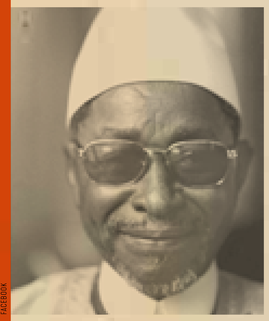

FACEBOOK

AMADOU HAMPÂTÉ BÂ

Bandiagara, Mali, 1900 — Abidjan, Costa d'Ivori, 1991
Llengua: ful i francès

De família aristocràtica ful, va rebre educació alcoràmica i va ser testimoni de l'avenç i la fi del colonialisme francès a l'Àfrica occidental. Va treballar a l'administració colonial i va ser investigador de l'IFAN, Institut Francès d'Àfrica Negra, on va dur a terme un extens treball de recerca històric i antropològic i un ampli recull de tradicions orals. Després de la independència, va contribuir a la fundació de l'Institut de Ciències Humanes de Mali. El 1962 va entrar a formar part del Consell Executiu de la UNESCO. Bona part dels seus escrits de caire literari són de l'època de maduresa. En destaquen les seves memòries, en dos volums, el primer dels quals, *Amkul·lel, el nen ful* (1991) el va editar en català l'editorial andorrana Límits l'any 1998 amb traducció de Goretti López i Helena Reig.

Amadou Hampâté Bâ és l'autor del que ha esdevingut una de les frases més citades: «A l'Àfrica, quan mor un vell es crema una biblioteca». La va pronunciar en un discurs que va fer a la UNESCO l'any 1960 en què parlava a favor de la preservació de la tradició oral africana.

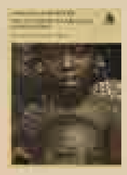

Fragment de l'obra *Amkul·lel, el nen ful* (1991)

—Estàs content d'anar a l'escola? —li demanà el comandant per mitjà de l'intèrpret.
—No, abans prefereixo morir que anar a l'escola —replicà Madani—. Vull tornar a casa meva, amb la meva mare. No m'agrada l'escola i jo a ella tampoc no li agrado.
—Però el teu pare i jo volem que vagis a l'escola —explicà el comandant—. Allí aprendràs a llegir, a escriure i a parlar en francès, aquesta bella llengua que tot fill de cap ha de conèixer perquè permet adquirir poder i riquesa.
—El meu pare i la meva mare volen que vagi a l'escola coràmica i no a l'escola dels blancs! —gemegà el petit Madani. I de sobte es tirà a terra sanglotant, i es cargolava i s'estripava el bubú mentre llançava crits aguts: —Buaa, buaa, buaaaa...! Vull tornar amb la meva mare, vull tornar amb la meva mare!

Traducció de Goretti López i Helena Reig

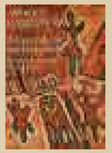

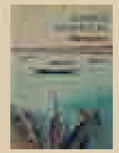

_ LÍDIA GIL LÓPEZ

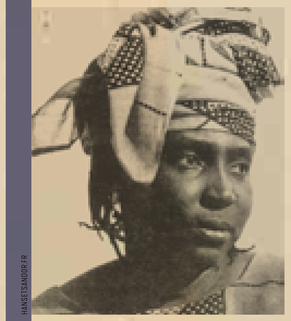

HANSETSANDRE.FR

MARIAMA BÂ

Dakar, Senegal, 1929 — 1981
Llengua: francès

Va ser una professora i escriptora senegalesa, pionera al seu país en la lluita pels drets i la igualtat de les dones. Va ser també una intel·lectual que va reflexionar sobre com conciliar els preceptes de la religió musulmana, les tradicions i l'obertura a altres formes de vida social que van arribar amb la descolonització. El primer llibre, la novel·la *Une si longue lettre* (publicada en català per Takusan l'any 2005 en traducció de Laia Galdón), el va escriure amb 51 anys, un any abans de morir de càncer, i va esdevenir un gran èxit i un referent de la denúncia de la poligàmia i el sistema de castes. Va rebre els premis Norma de Publicació a l'Àfrica i el Gran Premi Literari de l'Àfrica Negra. De la mateixa autora trobem també *Un chant écarlate*, novel·la publicada de manera pòstuma.

Mariama Bà explica que si no hagués estat pel seu pare, que contra la voluntat dels avis la va fer anar a escola, hagués crescut amb l'educació tradicional reservada a les dones, és a dir, aprendre a cuinar, rentar els plats, picar mill, transformar la farina en cuscús, rentar la roba, planxar els grans bubús i anar a parar, quan arribés el moment, amb o sense el seu consentiment, a casa d'una altra família, la del marit.

Fragment de l'obra *Una carta molt llarga* (1979)

Vivíem el somni assimilacionista dels colonitzadors, que portaven les nostres idees i la nostra forma de ser vers el seu gresol. Portàvem gorres sobre els cabells crespats –que ens protegien de forma natural del sol–, pipes de fumar a la boca, pantalons curts blancs per sobre dels genolls, vestits molt curts que descobrien les cames arrodonides..., de cop, tota una generació va prendre consciència del ridícul que ens enverinava.

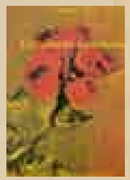

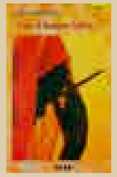

_ GUILLEM BALBOA BUIKA

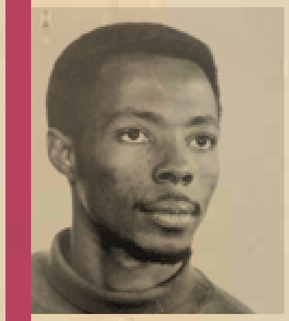

JUAN BALBOA BONEKE

Rebola, Guinea Equatorial, 1938 — València, Espanya, 2014
Llengua: castellà

Va ser mestre, escriptor i polític bubi nascut a l'illa de Bioko, i membre d'un llinatge de terratinents, empresaris i polítics l'origen dels quals es remunta a Cuba. És autor de nombrosos títols, entre els quals podem trobar *¿Dónde estás Guinea?* (1978), *O Boriba (el exiliado)* (1982), *Susurros y pensamientos comentados, Desde mi vidriera* (1983), *El reencuentro: el retorno del exiliado* (1985) o *La transición de Guinea Ecuatorial: historia de un fracaso* (1986). Va estudiar magisteri a Guinea Equatorial on va exercir durant un temps. Posteriorment va completar els estudis de graduat social i peritatge mercantil a la Universitat de Granada. De tornada a Guinea va mantenir un compromís actiu amb el procés polític a favor de la independència. Les tensions generades amb l'arribada al poder de Francisco Macías i l'inici del règim dictatorial el duen a exiliar-se a Mallorca. Després del mal anomenat «Cop de la llibertat» protagonitzat per Teodoro Obiang, el 1979 torna a Guinea on ocuparà diversos càrrecs ministerials, entre els quals el de ministre de Cultura. La deriva sanguinària i dictatorial del règim d'Obiang l'empenyen de nou a l'exili, aquesta vegada a València, on es va establir definitivament fins a la mort.

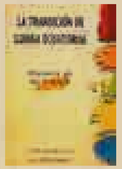

Vaig anar fins a l'oficina bancària on ell feia feina. Mu mare m'enviava de vegades per demanar-li doblers per a despeses bàsiques de ca nostra, trobava que era més efectiu així que demanar-li ella mateixa el dematí abans que sortís. A mi m'angoixava una mica això, per l'elegància del lloc i per haver de fer aquell paperot.
Em va veure arribar i em va fer un gest amb la mà perquè l'esperés a la recepció mentre ell acabava d'atendre clients i rebre indicacions dels caps. Va venir i sense dir res es va asseure al meu costat. Ens vam quedar una estona en silenci mirant tota aquella gent entrant i sortint, passant de taula a taula. Aleshores es va girar i em va dir: «Mira'ls! Saps què és el més estrany dels blancs, que ni tan sols saben que ho són.»

Narrat pel seu fill, Guillem Balboa

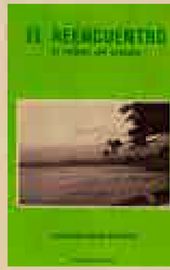

Fragment de l'obra *El reencuentro: El retorno del exiliado* (1985)

Definitivament se n'anava al poble europeu que, durant gairebé dos segles, ens va treure —segons se'ns havia adoctrinat— de la misèria, de la ignorància. Ens va evangelitzar i va fer de nosaltres uns bons negrets per a la cort celestial.

Hi havia un bol d'estofat, pollastre rostit, un bol d'arròs, púdings de fruites en gelatina i un pastís al qual li faltava un trosset petit.

A question of power, Bessie Head

_ MYRIAM MALLART

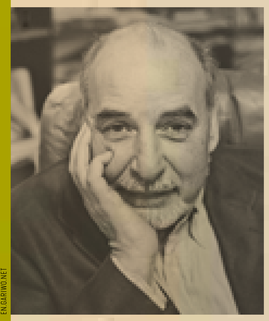

EN GARINO.NET

TAHAR BEN JELLOUN

Fes, Marroc, 1944
Llengua: francès

És el primer escriptor marroquí que ha obtingut el prestigiós Premi Goncourt (1987), per la novel·la *La nuit sacrée* (1987), traduïda per Joan Casas al català amb el títol *La nit sagrada* per a Edicions 62. Al llarg de la seva carrera, ha combinat treballs literaris de tipologies diverses (poesia, novel·la, contes, tragèdia) amb una activitat periodística en revistes literàries com ara *Souffles, Intégral*. Assagista també, el seu llibre *El racisme explicat a la meva filla* (1997) ha estat un èxit internacional. L'autor navega constantment entre dos mons i dues cultures en la seva obra escrita en francès, una llengua d'escriptura que reflecteix la seva ferida tant identitària com política. Té diverses novel·les traduïdes al català.

Quan tenia 20 anys, Ben Jelloun va ser empresonat al Marroc durant 19 mesos per participar amb 93 estudiants en una manifestació pacífica. En el seu llibre *La punition* (2018) narra com aquesta vivència va influir en la seva decisió de convertir-se en escriptor. Aquesta experiència va tenir una altra conseqüència: l'insomni que pateix des de llavors. L'any 2019, Ben Jelloun va publicar la novel·la *L'insomnie*, i mentre l'escrivia, va declarar: «Espero que quan l'hagi acabat, hauré vençut aquest insomni».

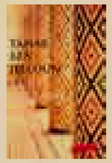
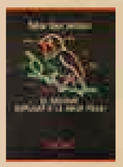

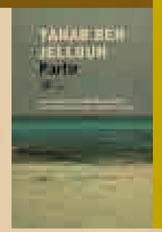

Fragment de l'obra *Partir* (2005)

Marxar, sí, jo també tinc ganes de marxar, té, jo faré el viatge en l'altre sentit, travessaré el desert, travessaré el Sàhara com el vent, ràpid, volant, invisible, passaré entre les dunes, no deixaré traces, ni olor. Moha passarà per allà i ningú el veurà. Però, on vas, Moha? Vaig a Àfrica, la terra dels nostres avantpassats. Àfrica és immensa, la gent té temps de mirar la vida encara que la vida no sigui generosa amb ells, però es prenen el temps de fer coses gratuïtes.

Traducció de Laura Escorihuela

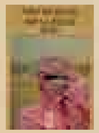
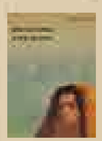
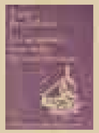

_ M. CARME JUNYENT

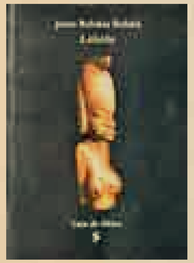

ALCHETRON.COM

JUSTO BOLEKIA BOLEKÁ

Santiago de Baney, Guinea Equatorial, 1954
Llengua: bubi i castellà

És un escriptor i lingüista bubi que ha publicat nombrosos treballs sobre lingüística, lexicologia, sociolingüística i cultura bubis. Entre les seves obres de narrativa hi ha *Recuerdos del abuelo Bayebé y otros relatos bubis* (2003) i *Los caminos de la memoria* (2016). Entre els seus poemaris en bubi hi ha *Löbëla* (1999) i *A Bépátto* (2000).

Justo Bolekia Boleká és un gran investigador i divulgador de la llengua i la cultura bubis. Ha proposat una forma estàndard per a la seva escriptura i, a banda de gramàtiques i diccionaris del bubi, ha publicat obres d'assaig sobre la seva cultura com ara *Antroponimia bubi* (1994), *Narraciones bubis* (1994) i *Cuentos bubis de la isla de Bioko* (2003).

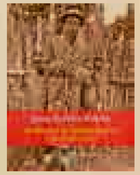

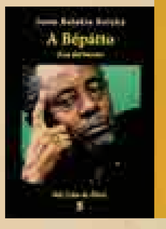

Fragment de l'obra *A Bépátto* (*Els del barri*, 2017)

Ba ló tolò tyua sòúbaa / Ba lé bëtyuppo yë béhèppe, / Ba lé biëkka tó táííyë, / Ba ló lötö'ö lö tó tyí'ètyaalö, / Ba lé bílaabayeeö; / Ba lé bëtaparo yö lóí'o, / Ba lé béatta në ötálaayë / Ba ló tóatta lö tötyattyö, / Ba lá bóppa lö tö'uuru / Ba lé bëissò yé ríhóleeri, / Ba lí kina yé hétáayë; / Ba lé sííle lö böissö / Ba lá batohí li kööla, / I puulá lë bikukuu.

Hi ha qui pertany al somni etern / Aquells amb el cansament de les anguiles, / N'hi ha de rituals que no coneixem, / De la llengua que no transmetem, / O aquells que s'identifiquen amb les nostres tradicions; / Hi ha qui pertany als ideals inferiors, / De les històries que oblido / Dels contes i les xafarderies / Els que es posen malalts o són forts / Tenen la fetilleria del meu afecte, / Dels mals que passen; / N'hi ha que són del fred i del foc / Dels sols i les pluges, / De les tempestes i els trons.

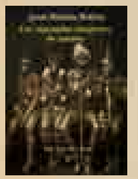

_ FELICITY HAND

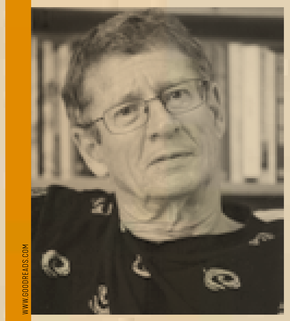

WWW.GOODREADS.COM

ANDRÉ BRINK

Sud-àfrica, 1935 — 2015
Llengua: afrikaans i anglès

Va ser un dels escriptors més destacats del moviment literari en llengua afrikaans *Die Sestigers* («els dels anys seixanta»), que es va fundar per renovar la literatura en aquesta llengua. La seva novel·la *Kennis van die aand* (*Coneixença de la nit*, 1974) va ser el primer llibre en afrikaans prohibit pel govern sud-africà. Des d'aleshores, Brink va traduir les seves pròpies obres a l'anglès per poder arribar a un públic més ample i per denunciar la situació de repressió social i política del seu país. La seva lluita antiapartheid sovint el va enfrontar al règim supremacista blanc. Des de l'any 1991, fou professor de literatura anglesa a la Universitat de Ciutat del Cap fins a la jubilació, l'any 2000. Més enllà de les nombroses novel·les que va escriure, també fou autor d'obres de teatre, llibres de viatges i traductor de literatura estrangera a l'afrikaans.

Daantjie Saayman fou el primer editor de l'obra de Brink i la seva editorial, Buren, va publicar *Kennis van die aand*. La seva filla, la professora Sandra Saayman, recorda haver rebut un exemplar d'aquesta novel·la coberta amb paper d'estrassa i *La Bíblia* escrit a la portada. Queda palès que la gent seguia llegint la novel·la malgrat la prohibició.

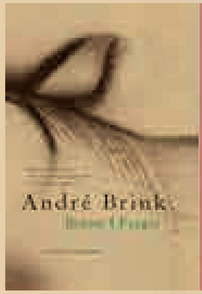

Fragment de l'obra *Voor Ek Vergeet* (*Abans que me n'oblidi*, 2004)

Puc veure-ho, sentir-ho, palpar-ho, tastar-ho, però mai no podré estar dins seu amb tu. Ni tan sols puc estar segur de si realment sé com és. És «com» el meu? O incomparable? De la mateixa manera que mai puc saber si el que veus en un moment donat és exactament el mateix que el que veig jo. Mirem un color. Tots dos en diem vermell. Però és només perquè ens han ensenyat a anomenar-lo amb aquest nom. No hi ha cap garantia —mai mai— que ho veiem de la mateixa manera, que el teu vermell sigui el meu vermell.

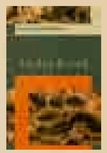
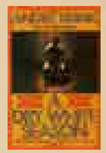
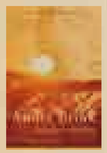

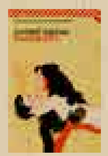
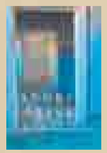

El magraner venia de fora de la terra del negre, però algun bisbe anterior, un home blanc, n'havia dut les llavors i les havia plantat al Planter.

Ake, The years of childhood, Wole Soyinka.

_ ISABEL ALONSO BRETO

JOHN LIBERTY MUVE.COM

NOVIOLET BULAWAYO

Bulawayo, Zimbàbue, 1981
Llengua: anglès

És l'escriptora més traduïda de la història literària de Zimbàbue, tot i ser autora de només dues novel·les. Va néixer a la segona ciutat més gran del país, Bulawayo (d'aquí el seu *nom de plume*), i es va traslladar als Estats Units d'Amèrica per estudiar a la Universitat de Cornell. Encara hi viu, i imparteix classes a la Universitat de Stanford. Amb *We Need New Names* (2013) [*Necesitamos nombres nuevos*, Ediciones Salamandra 2018, traducció de Sonia Tapia], la seva primera novel·la, Bulawayo va esdevenir la primera dona africana negra a ser nominada al premi Man Booker l'any 2013. Aquest commovedor i vital relat d'una nena que creix a Zimbàbue i es trasllada després a Amèrica es va convertir en un èxit de vendes absolut, i l'ha fet mereixedora de nombrosos guardons literaris. La seva segona novel·la, *Glory*, s'ha publicat el març de 2022. Es tracta d'una reescriptura d'*Animal Farm* en clau de política zimbabuesa, que ha estat molt esperada pel públic i molt i molt ben rebuda per la crítica.

L'àlies que Elizabeth Zandile Tshele va triar per signar els seus treballs literaris, NoViolet, és un homenatge a la seva mare, a qui no recorda perquè va morir quan ella tenia 18 mesos. Es deia Violet. En ndebele, la seva llengua materna, *No* és un prefix que significa *amb*.

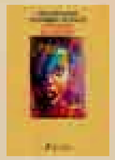

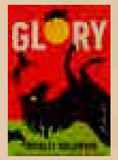

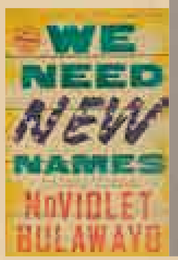

Fragment de *We need new names* (2013)

I quan ens han preguntat d'on érem, hem intercanviat mirades i hem somrigut amb la timidesa de núvies infantils. Han dit: Àfrica? Hem fet que sí. Quina part d'Àfrica? Hem somrigut. És aquella part on els voltors esperen que els nens famolencs es morin? Hem somrigut. On l'esperança de vida és de trenta-cinc anys? Hem somrigut? D'allà on els dissidents fiquen els AK-47 entre les cames de les dones? Hem somrigut. On corre la gent nua? Hem somrigut. Aquella part on es massacren els uns als altres? Hem somrigut. És allà on l'antic president ha manipulat les eleccions i torturen i assassinen la gent i n'hi ha una bona colla a la presó, allà on es moren de còlera? Déu meu, sí, hem vist el teu país; ha sortit a les notícies".

_ EDITORIAL RINOCERONTE I PERE COMELLAS

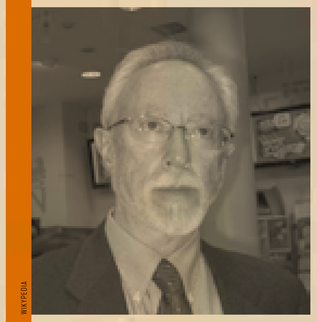

WIKIPEDIA

J. M. COETZEE

Ciutat del Cap, 1940
Llengua: anglès

Es va educar a Sud-àfrica i als Estats Units, i actualment viu a Austràlia. És professor de literatura, traductor, lingüista, crític literari i un dels escriptors més importants i premiats d'Àfrica del Sud. L'any 1974 va publicar la primera novel·la, *Dusklands*. Amb les dues següents, *In the Heart of the Country* i *Waiting for the Barbarians*, va guanyar el CNA, el premi més prestigiós de les lletres sud-africanes. Va ser el primer escriptor que va obtenir dues vegades el Booker Prize, per *Life & Times of Michael K* i *Disgrace*. La llarga llista de premis amb què ha estat reconegut va culminar el 2003 amb l'atribució del premi Nobel de Literatura. Ha estat profusament traduït al català per traductors molt reconeguts com Dolors Udina o Albert Nolla, entre altres.

L'any 2003, quan el Congrés de Diputats espanyol discutia la declaració de les curses de toros com a bé d'interès cultural, Coetzee els va enviar una carta on es declarava totalment contrari a aquesta pràctica. En l'escrit afirmava que «torturar i assassinar toros per pur espectacle pertany a l'edat fosca i no a l'Espanya del segle XXI».

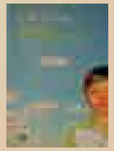

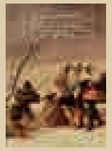

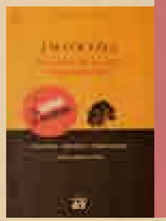

Fragment de l'obra *Joventut: Escenes de la vida a províncies* (2002)

Voortrekkerhoogte, en algun lloc del Trasnvaal, és el campament militar del qual més ha sentit parlar. És on envien els reclutes de Ciutat del Cap, lluny de casa, per ensinistrar-los. D'aquí a una setmana es podria trobar darrere d'una tanca de pues de Voortrekkerhoogte, compartint tenda amb uns afrikaners perdonavides, menjant carn de bou de llauna, escoltant Johnnie Ray a Springbook Radio. No seria capaç de suportar-ho; es tallaria les venes. Només hi ha un camí: fugir.

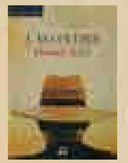

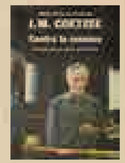

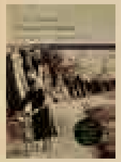

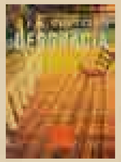

_ PERE COMELLAS

PUBLISHINGPERSPECTIVES.COM

MIA COUTO

Beira, Moçambic, 1957
Llengua: portuguès

Fill d'emigrants portuguesos establerts a Moçambic. Va començar estudis de medicina, però aviat es va implicar en la lluita per la independència. Escriu sovint a la premsa moçambiquesa i va arribar a ser el director de l'Agència d'Informació Nacional del país acabat d'independitzar. Més endavant va estudiar biologia, àrea a la qual s'ha dedicat professionalment, concretament en estudis d'impacte ambiental i protecció. Couto escriu poesia, contes, novel·les i crònica periodística. El seu estil, amb una elaboració lingüística molt peculiar, plena de neologismes, invencions lèxiques i compostos impossibles, s'inscriu en una tradició creativa en l'estela del brasiler João Guimarães Rosa i de l'angolès Luandino Vieira. Els seus personatges són sobretot persones humils, especialment dones. Couto reivindica, al costat de la seva vena literària avantguardista, el valor de la tradició oral i de les històries populars. Ha guanyat nombrosos premis i és un dels escriptors africans més coneguts internacionalment. La versió catalana de la novel·la *A confissão da leoa* (*La confessió de la lleona*, 2012), publicada per Periscopi l'any 2016, va obtenir el premi de traducció Giovanni Pontiero 2017.

Mia Couto és moçambiquès i blanc —molt blanc—, i sovint la gent creu que el seu nom és femení. Això l'ha abocat a situacions divertides. Alguna vegada l'han convidat a assistir a festivals literaris amb el convenciment que era una dona negra, i la persona que l'esperava a l'aeroport no ha pogut amagar la cara de sorpresa. En una ocasió es va trobar en un supermercat suec a un amic negre. Després de les abraçades i amb l'eufòria del moment, parlaven en un to de veu força alt, i l'encarregat es va dirigir a Mia per indicar-li que sisplau no fessin tant de soroll. L'amic negre li va replicar que el suec era ell, i que Mia, africà, no entenia ni una paraula de suec.

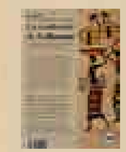

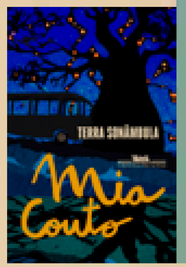

Fragment de l'obra *Terra sonâmbula* (1992)

—Què fas, noi?
—Llegeixo.
—És veritat, ja no me'n recordava. Saps llegir. Doncs llegeix en veu alta, que així m'adormo.
El menut llegeix en veu alta. Els ulls se li obren més que la veu, que, lenta i cauta, va desxifrant les lletres. Llegir és una cosa que fins ara no es recordava de saber fer. El vell Tuahir, ignorant de les lletres, no li havia despertat la facultat de la lectura.
Sembla que la veu d'en Muidinga hagi cridat la lluna. Tota la nit es va enllunant. Platejada, la carretera escolta la història que despunta de les llibretes: «Vull posar els temps...».

Traducció de Pere Comellas, 2018

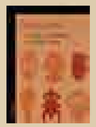

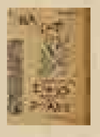

Aleshores vaig aconseguir trobar arrels de cassava. I me les menjava crues, tal com les trobava.

Sozaboy, Ken Saro-Wiwa.

_ EDITORIAL RINOCERONTE I PERE COMELLAS

TSITSI DANGAREMGBA

Bulawayo, Zimbàbue 1959
Llengua: anglès

És escriptora i cineasta. La seva obra més coneguda és *Nervous Conditions* (1988), una novel·la per a la qual, tot i haver escrit diverses obres de teatre prèviament, no va trobar editor a Zimbàbue i va ser publicada per The Women's Press a Anglaterra. El llibre té una seqüela, *The Book of Not* (2006). La seva pel·lícula més coneguda és *Everyone's Child*, la història de quatre germans que queden orfes a conseqüència de la sida. Dangaremgba és una activista que vol romandre a Zimbàbue malgrat haver estat detinguda per la seva lluita contra la corrupció. Ha rebut nombrosos premis i reconeixements entre els quals el Premi dels Drets Humans i la Infància de la UNESCO per la seva pel·lícula *Peretera Maneta* (2006). També ha rebut el Premi Internacional del PEN per la llibertat d'expressió (2021) i el Premi de la Pau 2021 que atorguen els editors i llibreters alemanys a la Fira del llibre de Frankfurt. El seu darrer llibre, *The Mournable Body* (2018), va ser un dels sis finalistes al Booker Prize de 2020.

Tsitsi Dangaremgba va viure a Anglaterra dels dos als sis anys perquè els seus pares hi havien anat a estudiar. Quan va tornar a Zimbàbue va recuperar el xona ràpidament. Al seu germà, en canvi, que era una mica més gran que ella, li va costar molt. Ella creu que, en l'aprenentatge de llengües, hi ha una gran diferència entre els sis i els set anys.

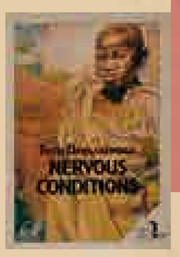

Fragment de l'obra *Nervous Conditions* (1988)

Nhamo tenia una dita amb la qual remarcava les seves entusiastes i reverents descripcions del luxe i confort de la casa de Babamukuru: «Ni tan sols els blancs», acostumava a cantar en un discant notable «ni tan sols els mateixos *blancs* s'ho podrien permetre!». Hauria d'haver estat preparada per a l'esplendor d'aquella casa o de la missió, però no ho estava. No havent tingut l'experiència amb la qual millorar la meva imaginació, ni les perseverants descripcions del meu germà podien fer que em creés una imatge real de la casa del meu oncle.

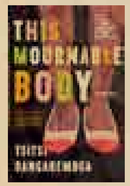

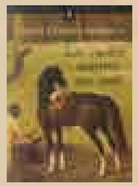

_ MARTA SEGARRA

ASSIA DJEBAR

Sersell, Algèria, 1936 — París, França, 2015
Llengua: francès

Va ser una escriptora algeriana que va conrear l'assaig i la narrativa, així com el cinema. Historiadora de formació, va ser professora universitària als Estats Units d'Amèrica. De família amaziga i musulmana, en la seva obra vol donar veu a les dones que van participar en la història del seu país, des dels inicis de l'islam fins a l'època actual, i retrata, en especial, el paper que van tenir a la guerra per a la independència d'Algèria i el seu patiment durant els «anys negres» de la dècada dels noranta.

La primera vegada que es va publicar una traducció al català d'un text d'Assia Djebar va ser l'any 1995, en un recull fruit de les primeres jornades de literatura d'Àfrica i d'Àsia Translit'95. Es tractava d'un conte inclòs en el llibre *Rostres d'Europa*, publicat per Virus. Després se n'han traduït tres títols, tots tres publicats el mateix any 2002: *Les nits d'Estrasburg* (Edicions 62, traducció d'Anna Casassas); *Ombra sultana* (Edicions 62, també en versió d'Anna Casassas), i *Dones d'Alger en les seves estances.* (Pagès, traducció d'Àngels Santa).

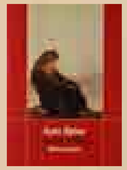

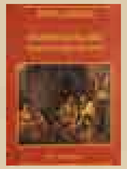

Fragment de l'obra *L'amor, la fantasia* (1985)

El francès és llengua madrastra per a mi. Quina és la meva llengua mare desapareguda, que em va abandonar a la vorera? Llengua-mare idealitzada o poc estimada, lliurada als heralds de fira o només als carcellers! Sota el pes dels tabús que porto en mi com a herència, em trobo deserta dels cants d'amor àrab. És, potser, perquè vaig ser expulsada d'aquest discurs amorós que trobo àrid el francès que empro?

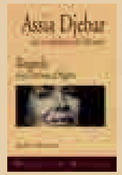

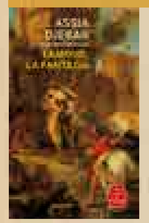

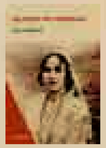

_ SAOKA KINGOLO

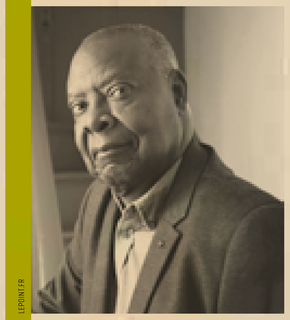

EMMANUEL DONGALA

Congo, 1941
Llengua: francès

Novel·lista i dramaturg, tot i que químic de formació, es va forjar un camí propici en el món del teatre congolès des de la capital, Brazzaville, dirigint obres i projectes importants, fins que va haver de fugir de la guerra freda del Congo als 56 anys, i es va instal·lar als Estats Units, on viu actualment, i on fa classes de química i també de literatura francòfona. Amb les seves obres, d'una genuïnitat remarcable, descriu la seva viscuda societat africana i l'exposa des de la visió d'una societat naturalment perfectible; hi inclou, amb fines sàtires de rebuig, les injustícies i abusos de tot tipus, especialment de les guerres amb infants, jovent i dones com a víctimes principals. Entre el 1974 i el 2010 va escriure sis novel·les plenes d'humor, un relat de la història i de l'actualitat transposat en un imaginari perfectament fidel, amb un fons crític, elegant i assertivament plausible. Totes sis van ser premiades, i una va ser duta a la pantalla pel cineasta Jean-Stéphane Sauvaire sota el títol original, *Johnny Chien Méchant* (2002). L'any 2004 Pagès Editor en va publicar en català dues novel·les, *Johnny gos rabiós* i *Els infants també neixen de les estrelles*, traduïdes per Xavier Pàmies.

Segons Dongala, primer de tot, una llengua no és mai l'enemic. Quan algú ataca una llengua s'està ficant en un combat fals. L'autor congolès opina que podem tenir algun problema polític sobre la llengua, per exemple amb les llengües imposades per la colonització, però les llengües ens les fem nostres. També recorda que Chinua Achebe va dir que a força d'utilitzar l'anglès el va començar a estimar. Les llengües ens les fem nostres i les estimem. Emmanuel Dongala explica en aquest programa radiofònic que el president nord-americà George Bush en una entrevista va preguntar si algú li podia dir com traduir al francès la paraula anglesa entrepreneur. Educadament, li van dir que la paraula tenia el seu origen en el francès.

En una entrevista a France Inter el març del 2016

Fragment de l'obra *Le feu des origines* (1987)

I el cel va plorar amb ell llàgrimes d'estels, doncs aquella nit van caure tants estels que no tots es van reemplaçar, i encara avui si observeu atentament certes regions de l'espai, hi descobrireu enormes forats negres dels quals no en surt gens de llum; en canvi, si descobriu un astre nou, una nova estrella que no coneixíeu, aneu al país Kongo, on us explicaran que és el cos de la mare de Mankunku que, cobert d'estrelles, puja al cel per produir aquell nou astre al qual anomenen kotoko, la bellesa.

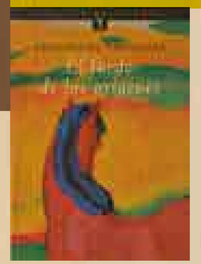

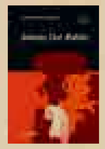

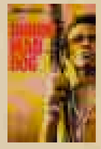

Un gran aparador mostrava bananes, taronges, magranes, *kujavas*, —tal com anomenàvem les guaves.

Down Second Avenue, Ezekiel Mphahlele.

_ FELICITY HAND

EKAD VON SCHWICHOW

BUCHI EMECHETA

Nigèria, 1944 — Regne Unit, 2017
Llengua: anglès

Va emigrar a Anglaterra amb el seu marit l'any 1962 per buscar feina. El seu matrimoni va fracassar, en part per qüestions de violència de gènere i per la gelosia del seu marit. Mentre criava cinc fills tota sola, va treballar, estudiar sociologia, escriure les seves novel·les i una autobiografia: *Second-Class Citizen* (1974, *Ciutadana de segona*). Per a ella, escriure fou més que una vocació, era la manera de mantenir la família alimentada i sana. Ha estat una escriptora molt prolífica, va publicar més de vint obres, en les quals denuncia el colonialisme, la discriminació cap als immigrants i el racisme. Emecheta respecta la maternitat però s'oposa al fet que sigui obligatòria. També accepta la poligàmia, però qüestiona el privilegi marital de l'home.

El seu fill explica que per a Emecheta el feminisme estava estretament vinculat a la seva identitat de dona africana. Per a ella, els valors africans no sempre coincidien amb el discurs polític de les dones occidentals.

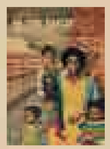

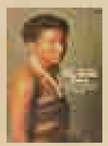

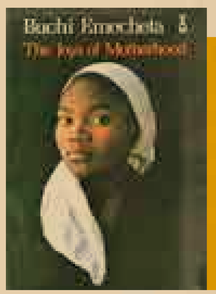

Fragment de l'obra *The Joys of Motherhood* (1979)

Els homes ens fan creure que hem de desitjar fills o morir. Per això quan vaig perdre el primer fill vaig voler la mort, perquè no havia sigut capaç de correspondre al model que esperaven de mi els homes de la meva vida, el meu pare i el meu marit, i ara hi he d'incloure també els meus fills. Però qui va escriure la llei que ens prohibeix invertir les nostres esperances en les filles? Nosaltres, les dones, corroborem aquesta llei més que ningú. Mentre no ho canviem, aquest món continuarà sent un món d'homes, un món que les dones sempre ajudaran a construir.

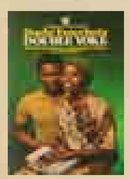

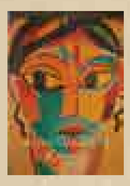

_ ADE AKINFENWA

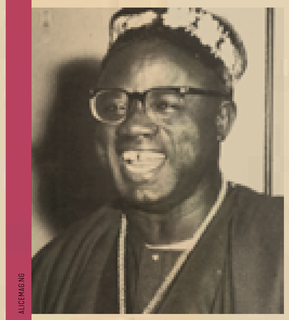

ALICEMAG.NG

DANIEL OLURUNFEMI FAGUNWA

Oke-Igbo, Nigèria 1903 —
Bida, Nigèria, 1963
Llengua: ioruba

Va ser un reconegut escriptor que sempre va escriure en la seva llengua. La seva obra es caracteritza per l'aparició d'essers mitològics: esperits, déus, bruixots, monstres i mags. La seva primera novel·la *Ogboju Ode Ninu Igbo Irunmale* (*El bosc dels cent dimonis*, 1938) va ser la primera del món publicada en ioruba. També va publicar *Igbo Olódúmarè* (*El bosc de Déu*, 1949), *Irek Onibudo* (*La canya de sucre del guardià*, 1949), *Irinkerindo Ninu Igbo Elegbeje* (*Aventures al bosc d'Elegbeje,* 1954) i *Adiitu Olódúmarè* (*El secret de Déu*, 1961). A més d'aquestes novel·les, va publicar contes i dos llibres de viatges.

Els pares de Fagunwa eren cristians i per això el van batejar com a Daniel, tot i que també li van posar Oròówolé (un nom tradicional que fa referència al culte a Oró) i Egúngún (un nom relacionat amb les creences i la música de l'època). Tot i això, Fagunwa va canviar aquests noms per Olorunfemi (Déu m'estima).

Ade Akinfemba

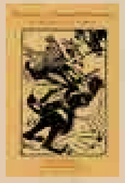

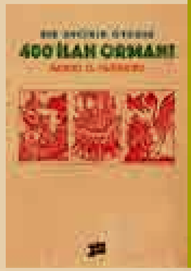

Fragment de l'obra

Ẹyin ọ̀ rẹ́ mi, bí òwe bí òwe ni a ń lu ìlù ògìdìgbó, Ọlọ́ gbọ́ n níí jọ, ọ̀ mọ̀ nàn níí sì mọ̀ ọ. Ìtàn tí ng ó sọ yìí, ìlù ògìdìgbó ni, èmi ni ẹni ti yíó lu ìlù náà, ẹ̀ yin ni ọlọ́ gbọ́ n tí yíó jó o, ẹ̀ yin ni ọ̀ mọ̀ ràn tí yíó mọ̀ ọ pẹ̀ lú. Àwọn àgbà ń má pa òwe. Wọ́ n ní bí eegún ẹni bá jó o re, orí á yá ni.

Amics meus, el tambor ògìdìgbó és com un proverbi, el ballen els savis, el saben els savis. En la història que us explico, jo soc el que toca el tambor ògìdìgbó, vosaltres sou els savis que el ballen i els savis que l'entenen. Els vells tenen un proverbi. La felicitat s'encomana i, si la gent et veu feliç, ells també ho seran.

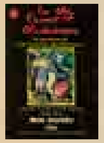

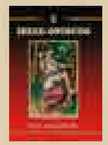

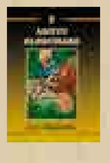

_ SABRINA BRANCATO

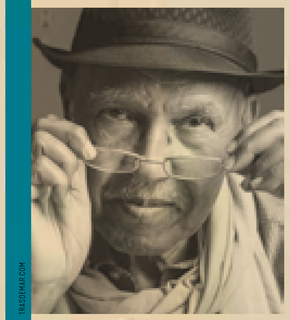

TRESPEAKS.COM

NURUDDIN FARAH

Baidoa, Somàlia, 1945
Llengua: anglès

És un dels autors més importants del continent africà i segurament l'autor somali més reconegut, etern candidat al Nobel i guanyador del prestigiós premi internacional Neustadt. Nuruddin Farah és un escriptor que posa la justícia social en primer pla, i la seva obra, abans que res, és profundament feminista. Va estudiar a la universitat de Chandigarh, a l'Índia, on va escriure la primera novel·la, *From a Crooked Rib* (1970). Malgrat dominar diverses llengües (l'àrab i l'amhàric, a més de l'italià) i d'haver publicat un conte en somali, la decisió d'escriure en anglès, que indubtablement li ha facilitat l'accés a un públic internacional, es va deure inicialment a la màquina d'escriure que tenia disponible. Arran de la reacció del règim dictatorial de Siyad Barre a la seva segona novel·la, *A Naked Needle* (1976), Farah va estar exiliat durant 22 anys. Ha viscut a Itàlia, Alemanya, Gran Bretanya, Estats Units, Uganda, Sudan, Etiòpia, Gàmbia, Nigèria i, des de 1998, a Sud-àfrica. S'ha vist obligat a deixar diversos països europeus a causa de les seves opinions.

Farah és autor sobretot de novel·les, sovint organitzades en trilogies. Somàlia és l'espai de la seva imaginació literària, i els temes dominants són el paper de les dones, les dinàmiques de les relacions de poder (entre homes i dones, entre diverses generacions, entre grups socials) i la fragmentació de les estructures socials, des de la família fins a l'Estat. La seva obra s'ha traduït àmpliament a diverses llengües.

De petit, Farah es guanyava uns quants diners escrivint cartes per als qui no sabien escriure. Aquest negoci li va anar bé fins que un dia, quan tenia nou anys, un home li va demanar una cosa terrible. La seva dona havia abandonat la casa i ell li va voler escriure per amenaçar-la: si no tornava abans de trenta dies, l'aniria a buscar, l'apallissaria i li trencaria tots els ossos. El nen, amb un fort sentit de la justícia, va decidir fer servir l'únic poder que tenia per canviar el destí d'aquella dona. Va canviar el contingut de la carta i va escriure a la dona que, si no tornava dins del límit establert, es podia considerar divorciada. La dona va esperar els trenta dies i després va acudir al jutjat per formalitzar el divorci.

Explicat per Farah en una entrevista amb Binyavanga Wainaina

Fragment de l'obra *Yesterday, Tomorrow: Voices from the Somali Diaspora* (2000)

En desafiar el desconegut, que és la primera d'una sèrie de passes fixes que comencen amb la idea de la llar i acaben al llindar de l'estat mental del refugiat, els somalis es van comprometre a salvar la vida en lloc d'esperar una possible mort, un acte que exigia l'afirmació de l'autoestima i la confiança en el dret inviolable a la vida.

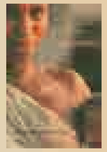

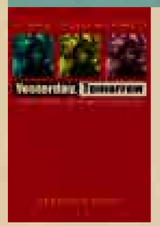

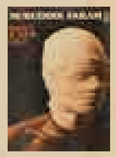

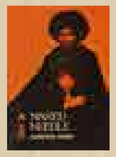

Era un diumenge d'hivern, me'n recordo molt bé. Estàvem a punt d'esmorzar, pa, oli d'oliva, te a la menta, com de costum..

Una malenconia àrab, Abdellah Taïa.

_ LÍDIA GIL LÓPEZ

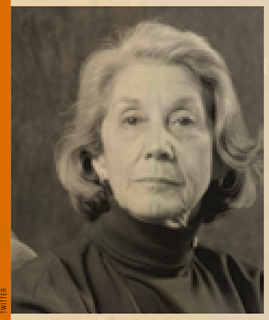

TWITTER

NADINE GORDIMER

Springs Sud-àfrica, 1923 — Johannesburg, Sud-àfrica, 2014
Llengua: anglès

L'any 1991 va rebre el premi Nobel de literatura pel conjunt de la seva obra, novel·les i relats breus, en què aborda, principalment, l'exili i el desarrelament. Va començar a escriure quan encara era una nena, i als 15 anys va publicar la seva primera ficció a la revista *Forum* de Johannesburg. En l'edat adulta, i havent sigut testimoni de com els blancs havien anat afeblint els pocs drets de la majoria negra, va esdevenir una forta opositora a la política de l'apartheid i, per aquest motiu, alguns dels seus llibres van ser prohibits pel govern sud-africà. L'any 1974, la novel·la *The Conservationist* (traduïda a l'espanyol per Manuel Sáenz de Heredia amb el títol *El conservador*, per a Tusquets editores, 1982) va rebre el prestigiós Booker Prize. En aquesta obra critica cruament com, amb la colonització, els africans van quedar despossesits de la seva pròpia terra i les conseqüències devastadores que això va comportar. En català n'hi ha disponibles diverses obres, com *La filla de Burger* (traducció de Mercè López), *Seducció* (traducció d'Albert Giralt) o *Salt i altres històries* (traducció de Dolors Udina).

En la seva autobiografia, Nelson Mandela va escriure que durant els anys de presó va intentar llegir tots els llibres sobre Sud-àfrica o d'escriptors sud-africans. Va llegir totes les novel·les de Nadine Gordimer que no estaven prohibides i diu que gràcies a això va aprendre molt de la sensibilitat liberal dels blancs.

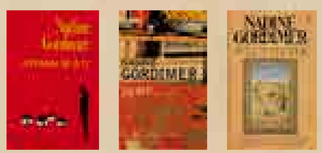

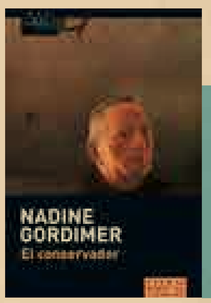

Fragment de l'obra *The Conservationist* (1974)

Observen nens de la seva edat que creuen apostes, i veuen com un d'ells treu un ganivet i el clava al dors de la mà d'un altre. S'escapen a correcuita. Però tornen, sempre tornen. Un d'ells havia anat ben lluny, fins a la mateixa Johannesburg, ajaçat al carro de fems d'un quincallaire i veient com els edificis enormes ballaven al seu voltant, com si estiguessin a punt d'esfondrar-se, per efecte del moviment del cavall, espantat pel trànsit, i dels eixos desiguals de les rodes.

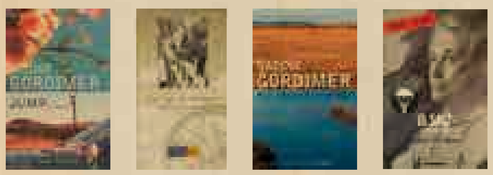

_ FELICITY HAND

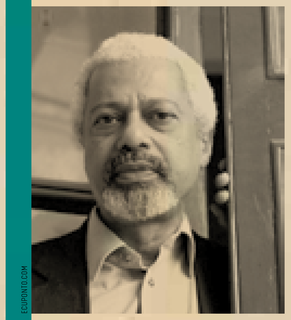

EQUINOTO.COM

ABDULRAZAK GURNAH

Antic Sultanat de Zanzíbar, 1948
Llengua: anglès

L'escriptor, flamant premi Nobel 2021, resident al Regne Unit des dels anys setanta, ha explicat en una entrevista que no passa cap dia sense que pensi en l'illa on va néixer. «Els llocs no viuen on són, viuen a dins teu.» (Nair, 2012). Va néixer a l'illa de Zanzíbar, que actualment pertany a l'estat de Tanzània, però que aleshores, l'any del seu naixement, 1948, era una colònia britànica. Va rebre una educació colonial, i va emigrar al Regne Unit l'any 1967, tres anys després de la revolució de Zanzíbar, que figura, de manera persistent, a les seves obres, directament o indirectament. Va ser catedràtic de literatures postcolonials a la Universitat de Kent des de l'any 2004 fins que es va jubilar. Autor de deu novel·les fins ara, Gurnah fa servir una prosa refinada i reflexiva que revela d'una forma implacable relats de crueltat i traïció, esperances fallides i desil·lusions. Gurnah és un escriptor que vetlla per l'evolució de les categories de gènere i proposa una nova configuració dels espais en les societats multiètniques i multiculturals de l'Àfrica oriental i la Gran Bretanya contemporània.

Sovint he especulat sobre el paral·lelisme dels seus personatges exiliats amb la seva vida, atès que cap altre autor que jo conegui ha aconseguit captar amb tanta pulcritud afectiva el que significa ser lluny dels teus i haver d'afrontar cada dia el menyspreu constant del món occidental que es creu superior.

Narrat per Esther Pujolràs i Noguer, 2021

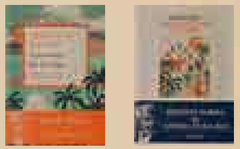

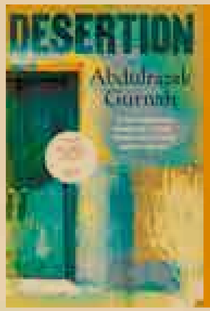

Fragment de l'obra *Desertion* (2005)

Què faria amb el llibre del mzungu? No sabia ni tan sols llegir les paraules que hi havia escrites, i segur que estava escrit en la seva llengua. Ara no el podia llençar, perquè l'home que els recollia la brossa per dur-la a cremar sempre remenava per veure si hi havia alguna cosa de valor per vendre i, si veiés el llibre, el portaria al govern europeu i els denunciaria com a lladres, en cas que hi hagués una recompensa o una propina. El podia enterrar, tot i que, si el descobrissin, semblaria bruixeria o la fantasia maliciosa d'una dona desequilibrada. L'hauria de portar a sobre com una càrrega, amagant-lo fins que fos descobert, o fins a la seva mort, i llavors la gent es mofaria d'ella pels seus petits furts de solterona.

Traducció de Núria Mina

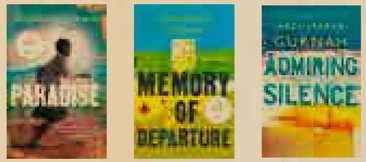

_ M. CARME JUNYENT

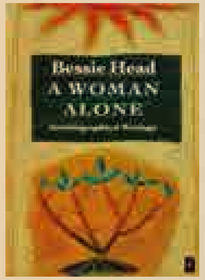

GEORGE HALLETT GALLERY MEMO

BESSIE HEAD

Pietermaritzburg, Sud-àfrica, 1937 — Serowe, Botswana, 1986
Llengua: anglès

Forma part del grup d'escriptors sud-africans més reconeguts. La seva vida va ser duríssima i es va haver d'exiliar a Botswana. El fet que la va marcar més de tots, però, va ser que era filla d'un negre i una blanca en un moment en què aquestes relacions estaven totalment prohibides. Va néixer en un hospital psiquiàtric i va créixer entre famílies adoptives i orfenats. Entre les seves obres més conegudes hi ha *A Question of Power* (1973), *The Collector of Treasures* (1977) i *Serowe: Village of the Rain Wind* (1981).

Bessie Head creia que era el fruit de l'amor entre la seva mare blanca i el noi negre que tenia cura dels cavalls de la família. Quan ja havia mort, Gillian Stead Eilersen va conèixer l'autèntic origen de la tragèdia i l'explica així: «La Toby era a casa quan va passar l'accident. Va sentir el xerricar dels frens, va sentir una criatura cridant de manera corprenedora i va córrer cap al carrer per veure el seu fill estès enmig d'un bassal de sang. Va aplegar aquell cos petit. El coll trencat, les cames trencades, el cap destrossat, consignava *The Star*. La Toby estava en estat de xoc. Plorant suaument, amanyagant el cos, no podia dir ni una paraula. Les ments es trenquen, diuen, o es fan miques. La mort violenta de Stanley davant dels seus ulls va ser molt més del que podia suportar. Tot el que li havia de passar després va tenir l'origen en aquells pocs minuts del 17 de desembre de 1919». Mai no es va saber de qui s'havia quedat embarassada.

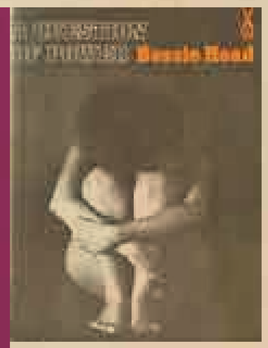

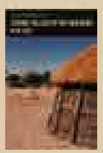

Fragment de l'obra *A question of power* (1973)

El germà de la teva mare va entrar. Estava molt enrabiat i va dir: «Nosaltres ens en volem rentar les mans. Ens en volem oblidar però la senyora insisteix que vol veure la criatura. Li hem de donar el gust. La deixarem aquí una estona i la recollirem més tard». La vella senyora venia cada vegada que portaven cavalls a les carreres. Era l'única que us volia veure a la teva mare i a tu. Quan tenies sis anys vam saber que la teva mare s'havia suïcidat al psiquiàtric. L'àvia et va portar totes les seves joguines i les seves nines.

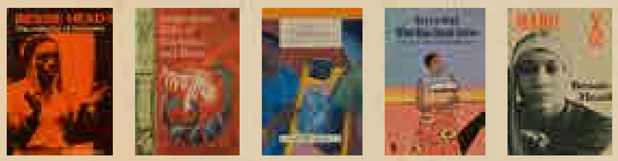

Després feia melmelada de mango, suc de mango, qualsevol cosa que es pogués elaborar a base de mangos. Se'n menjava entre deu i vint al dia, i també uns quants alvocats grossos.

Aigua dolça, Akwaeke Emezi

_ M. CARME JUNYENT

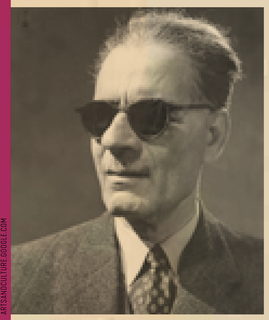

ARTSANDCULTURE.BUZZFEED.COM

TAHA HUSSEIN

Magaga, Minya, Egipte, 1889 — 1973
Llengua: àrab

Va ser un dels escriptors egipcis més influents del segle xx. Si Es'kia Mphahlele és considerat el degà de la literatura africana, Taha Hussein és considerat el degà de la literatura àrab. A més d'un estudiós de la literatura àrab, Taha Hussein també va ser ministre d'educació i va dirigir diverses publicacions. Es va quedar cec als dos anys, però tot i això va aconseguir entrar a la Universitat del Caire i posteriorment a la de Montpeller. Entre les seves obres més conegudes hi ha *Els dies* (1926-1967), una autobiografia en tres volums que ha estat traduïda a moltes llengües.

La casa on va viure Taha Hussein al Caire els darrers vint anys de la seva vida s'ha convertit en un museu sobre l'escriptor on es pot veure la seva biblioteca, amb més de 7.000 volums, i conèixer altres aspectes de la seva vida.

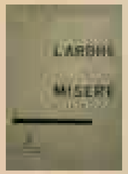

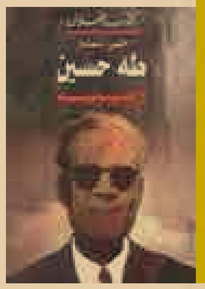

Fragment de l'obra *Al-Ayyām* (1926-1967)

...la vida universitària, quan els egipcis van començar a familiaritzar-s'hi, era una festa contínua que vivien cada dia quan es feia de nit, quan s'apilaven a les aules rics i pobres, amb les seves cultures diferents i també amb la diversitat dels seus vestits. Entre ells hi havia el ric que viu en el luxe i el pobre que no troba ni el que és més necessari, i entre ells hi havia jutges, metges, funcionaris i estudiants de l'excels Azhar.

_ ISABEL ALONSO BRETO

GETTYIMAGES

FARIDA KARODIA

Província del Cap, Sud-àfrica, 1942
Llengua: anglès

D'adulta es va veure obligada a emigrar al Canadà —perquè el govern sud-africà li va retirar el passaport durant l'apogeu de l'apartheid—, on va començar la seva carrera literària, que consta de novel·les, col·leccions de relats breus, textos per a nens, teatre i escrits de no-ficció. L'any 1994 retornà al seu país d'origen. Actualment viu entre Sud-àfrica i Canadà. La seva obra s'inspira en gran mesura en el continent africà. Tracta de les dificultat en l'accés a l'educació de la població negra o de la guerra civil de Moçambic. Part del seu treball s'inclou en nombroses antologies.

En general, un personatge protagonista m'arriba al cap definit molt clarament. Llavors em poso a desenvolupar-lo, i li proporciono un context i un conflicte. Fet això, acostumo a saber el final de la història, però no pas el desenvolupament, ni tan sols com començarà. De vegades, he de treballar el principi més d'un cop fins que trobo la veu adequada. No cal dir que la resta és treball dur, almenys quatre o cinc hores al dia, en alguns casos dotze o quinze hores escrivint fins que tinc a les mans el primer esborrany de la història, normalment un esquelet que no és gaire cosa més que un índex.

Narrat per la mateixa Farida Karodia sobre el seu procés d'escriptura

Fragment de l'obra *Coming Home and Other Stories* (1988)

Els blancs no se solien aventurar gaire lluny de casa, s'imposaven a si mateixos una mena d'autodetenció. Per a ells, la foscor amenaçadora que sotjava més enllà de les seves reixes de ferro i al llarg dels límits de les seves llums de seguretat d'alt voltatge suposava una nova font de terror.

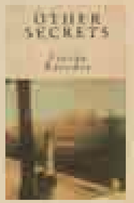

_ MYRIAM MALLART BRUSSOSA

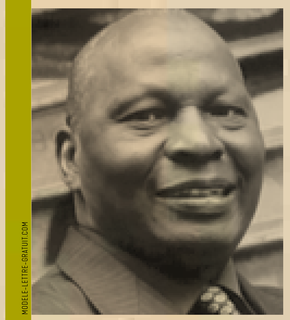

MODELE-LETTRE-GRATUIT.COM

AHMADOU KOUROUMA

Boundiali, Costa d'Ivori, 1927 — Lió, França, 2003
Llengua: francès

Kourouma, de l'ètnia malinké, no tenia vocació d'escriptor, però després de ser empresonat unes setmanes l'any 1960 per la seva visió crítica de la política postcolonial del seu país, es convertí en un ferm opositor del règim. Obligat a l'exili, comença a escriure la novel·la *Les soleils des indepéndances* (1968), traduïda al castellà per Mireia Porta i Arnau com *Los soles de las independencias* (Alpha Decay, 2005). A la seva manera i amb una llengua que li és pròpia i que inspirarà altres autors, prossegueix el projecte militant dels primers escriptors africans tot i que la lluita hagi canviat. Les dictadures amb *Esperant el vot de les feres* (Edicions 62, 2002) i les guerres tribals amb *Al·la no té cap obligació* (Edicions 62, 2001), que explica la història d'un nen soldat, es converteixen en alguns dels temes que preocupen l'autor.

Vaig conèixer Kourouma fa 8 anys a Djibouti, per la Festa del llibre [...] Recordo que una nit estava amb ell en una biblioteca de barri quan un grapat de xavals varen venir per escoltar els escriptors, el van abordar i li van demanar d'escriure sobre les guerres tribals. Uns anys després, Kourouma va publicar *Al·la no té cap obligació*, llibre que va dedicar als nens de Djibouti. Però quan el llibre va sortir, ningú va voler creure que l'havia escrit a demanda d'aquells nens.

Narrat l'any 2004 per l'escriptor djiboutià Abdourahman A. Waberi

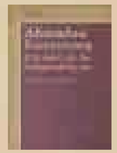

Fragment de l'obra *Les soleils des indepéndances* (1968)

Els sols de les indepedències s'havien anunciat com una tempesta llunyana i des dels primers vents en Fama s'havia desfet de tot —negocis, amistat, dones— per passar-se la nit i el dia, els diners i la ràbia insultant França, el pare i la mare de França. Havia de venjar cinquanta anys de dominació i d'espoliació. D'aquell període d'agitació en van dir els sols de la política. Com la plaga de la llagosta, les independències van caure sobre Àfrica a continuació dels sols de la política.

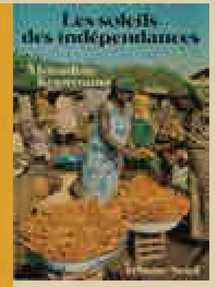

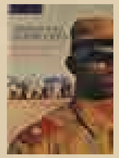

Satisfeta, la tia Nabou va tornar a fer la maleta i va omplir els cistells de tot el que es troba al camp i que és car a la ciutat: cuscús cru, mantega de cacauets torrats, mill, ous, llet i gallines.

Una carta molt llarga. Mariama Bâ

_ M. CARME JUNYENT

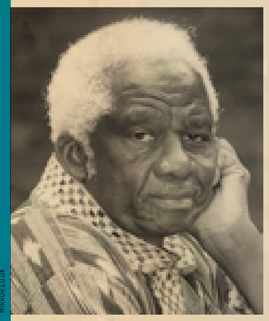

MARGA COLM

MAZISI KUNENE

Durban, Sud-àfrica 1930 — Durban, Sud-àfrica 2006
Llengua: zulu

Va ser un poeta sud-africà que sempre va escriure en zulu. Va començar a escriure de molt petit i, quan tenia 11 anys, ja li havien publicat poemes i contes en revistes locals. Ben aviat la seva obra va ser prohibida a Sud-àfrica i, com a membre del Congrés Nacional Africà, va haver de marxar a l'exili. Va ser el representant del CNA a Àfrica i Europa, i durant vint anys va ser professor a la UCLA. Entre les seves obres hi ha *Zulu Poems* (1970), *Emperor Shaka the Great* (1979), *Isibusiso Sikamhawu* (1994) i *Igudu lika Somcabeko* (1997). Ha estat traduït a una dotzena de llengües.

Resposta a una pregunta de Lewis Nkosi sobre la representació dels negres que fa Shakespeare: «Bé, Shakespeare representava els negres... Però, de fet, crec que la premissa del seu debat i de la teva pregunta és falsa en el sentit que es pensa en Shakespeare representant un personatge negre. Crec que en el moment en què Shakespeare escrivia no hi havia la tensió racial que hi ha actualment. Ell estava representant un caràcter. Podria ser que el negre cridés l'atenció a Europa perquè aleshores no n'hi havia gaires, però no crec que Shakespeare pensés en trets racials. Crec que representava una situació que es podia desenvolupar quan es troben dues persones d'orígens culturals diferents. A Otel·lo, per exemple, crec que el preocupa més el conflicte entre dues persones, no com a entitats racials sinó com a individus d'orígens culturals diferents».

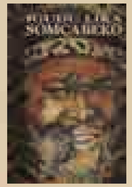

Fragment de l'obra, poema *Europe*

Europa // Europa, els teus fonaments / es basen en una pedra aspra / El teu cor és com teranyines / seques al desert. // Els teus fills ens omplen de por: / són com les cries d'un escurçó / que devoren la carn dels seus pares. // Jo m'havia cregut els contes / M'havia cregut que tenies pits / que vessaven de llet. // Us he vist corrent amb llibres / dels quals els oracles treuen les profecies / Us he sentit al bosc / udolant com llops / Trencant els ossos dels vostres clans. // Conec la duresa de les vostres visions / vau tancar les portes / i vau triar la núvia d'acer. // No la vau triar per amor / sinó perquè només ella / es va dedicar al silenci. // Amb ella vas fer les profecies / i vas convocar els oracles. / Te'n vas riure dels homes cecs. / Però tu mateix eres cec. / Lluitant en aquella gran nit. // Els fills han heretat el foc / i bufen les flames cap al cel / cremant els altres mentre dormen. // Què dirà el sol? / El sol riurà / Perquè ha anat cremant els bressols.

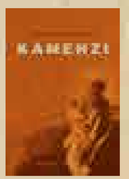

_ M. CARME JUNYENT

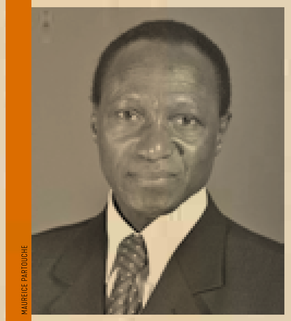

MAURICE PARTOUCHE

CAMARA LAYE

Guinea Francesa, 1928 — Senegal, 1980
Llengua: francès

Fill de dos bons mestres de la cultura i les tradicions de la comunitat *malinke*, un ferrer i una mestressa de casa, l'autor va saber heretar i explotar exitosament aquests coneixements en la seva obra. Als 19 anys li van concedir una beca com a alumne d'una escola francesa de Conakry, on va rebre també l'educació alcorànica, fins que l'any 1947 es va traslladar a París. Allà va decidir treballar de mecànic per estalviar i començar la carrera de les seves il·lusions, l'enginyeria. A la vegada, va aconseguir trobar temps lliure per llegir i analitzar textos que l'atreien, i acabà descobrint l'estil literari de Gustave Flaubert, amb el qual es va identificar i hi va trobar un impuls per a la seva ploma.

En una entrevista en un mitjà de París, Camara Laye sostingué que és quan l'autor ha sentit el llibre que ha escrit que la gent el sent també, sigui fent plorar el lector o fent-lo riure; confessà que més d'una vegada havia arribat a plorar escrivint un text que li recordava cert paisatge o imatge de l'Àfrica.

L'obra més exitosa de Camara Laye és, sense dubte, *L'enfant noir* (publicat en català per Pagès Editors l'any 1997 en traducció de Xavier Pàmies), una autobiografia publicada el 1953 que comença amb un vibrant homenatge a la seva estimada mare, traslladable a les dones africanes en general. Portada al cinema l'any 1975 per Laurent Chevalier, és un relat marcat per la nostàlgia de la infància i de l'entorn familiar, així com de l'educació tant escolar com social, amb un accent posat sobre la circumcisió com a ritual d'iniciació a la vida adulta. Nombroses generacions senceres d'alumnes de primària i secundària de diferents països de l'Àfrica central recorden haver recitat o estudiat algun text de *L'enfant noir*.

Un gran pecat de Camara Laye que molts col·legues s'han resistit a perdonar-li, és que en plena època colonial i enmig de lluites d'alliberament nacional, no dediqués algun text a criticar, rebutjar o combatre l'ocupació colonial, ni des de la repressió, ni des de l'exili o la proximitat.

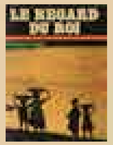

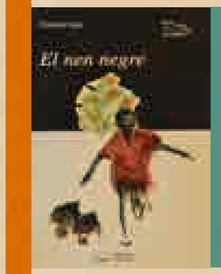

Fragment de l'obra *El nen negre* (1953)

Vaig passar por? Vull dir: en vaig passar gaire més, vaig tenir en aquell moment un escreix de por, perquè de fet la por m'estalona d'ençà que havia arribat a aquell indret? No vaig tenir temps de passar por: vaig sentir com una cremada, i vaig tancar els ulls una fracció de segon. Diria que no vaig cridar. No, no devia cridar: segurament no devia tenir temps, de cridar! Quan vaig tornar a obrir els ulls, el circumcidador estava inclinat sobre el meu veí. Al cap de poca estona, la dotzena de noms que aquell any hi érem ens havíem convertit en homes: el circumcidador em va fer passar d'un estat a l'altre amb una rapidesa que no sé expressar.

Traducció de Xavier Pàmies

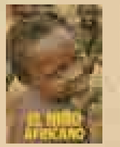

_ SABRINA BRANCATO

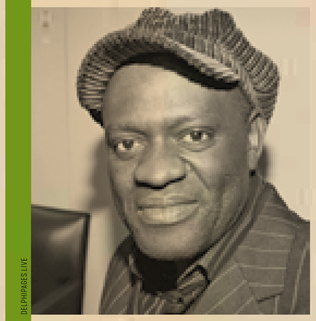

DELPHINE DIS LIVE

ALAIN MABANCKOU

Pointe-Noir, República Democràtica del Congo, 1966
Llengua: francès

Alian Mabanckou forma part d'aquests intel·lectuals africans molt crítics també amb els propis pobles i cultures. Un dels seus personatges de *Black Bazar*, per exemple, comenta: «sou independents des de fa mig segle i tu em dius que no hi ha ni una carretera? Què heu fotut, tot aquest temps?». I a *Rumeurs d'Amérique*, sobre la seva experiència vital a Califòrnia, comenta que les seves relacions amb els negres americans són complexes: alguns fins i tot retreuen als africans la seva complicitat amb els negrers que van deportar els seus avantpassats.

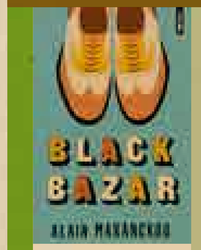

Fragment de *Verre cassé* (*Got trencat*, 2005)

Té les penques de tractar-me de capitalista, jo encara ho podria acceptar tot d'un diable que em diu va de retro Satanàs, però no pas que em tractin de capitalista, que exploto els pobres, jo, que potser només penso en el lucre, jo, que practico l'explotació de l'home per l'home, jo, jo soc en Zero Culpa, demaneu-ho a qualsevol i us dirà que torno la vista als cecs, les cames als paralítics, la veu als muts, els òvuls a les dones estèrils, l'erecció als homes que ja no trempen ni al matí quan el pipí infla normalment la cosa de tots els mascles, que potser no sabeu que vaig ajudar a fer reelegir l'alcalde d'aquest poble de per vida... per no parlar del retorn a la llar conjugal de la dona del prefecte d'aquesta regió, no és perquè sí que que em diuen Zero Culpa...

Els seus personatges de fa mig segle i tu em dius que no hi ha ni una carretera? Què heu fotut, tot aquest temps?». I a *Rumeurs d'Amérique*, sobre la seva experiència vital a Califòrnia, comenta que les seves relacions amb els negres americans són complexes: alguns fins i tot retreuen als africans la seva complicitat amb els negrers que van deportar els seus avantpassats.

Els seus personatges de fa mig segle i tu em dius que no hi ha ni una carretera? Què heu fotut, tot aquest temps?». I a *Rumeurs d'Amérique*, sobre la seva experiència vital a Califòrnia, comenta que les seves relacions amb els negres americans són complexes: alguns fins i tot retreuen als africans la seva complicitat amb els negrers que van deportar els seus avantpassats.

Els seus personatges de fa mig segle i tu em dius que no hi ha ni una carretera? Què heu fotut, tot aquest temps?». I a *Rumeurs d'Amérique*, sobre la seva experiència vital a Califòrnia, comenta que les seves relacions amb els negres americans són complexes: alguns fins i tot retreuen als africans la seva complicitat amb els negrers que van deportar els seus avantpassats.

Els seus personatges de fa mig segle i tu em dius que no hi ha ni una carretera? Què heu fotut, tot aquest temps?». I a *Rumeurs d'Amérique*, sobre la seva experiència vital a Califòrnia, comenta que les seves relacions amb els negres americans són complexes: alguns fins i tot retreuen als africans la seva complicitat amb els negrers que van deportar els seus avantpassats.

És un dels autors congolesos més premiats de la literatura d'expressió francesa. Avui dia és professor de literatura a la UCLA (Universitat de Califòrnia). Ha escrit novel·les, llibres de poesia, relats i memòries. Les seves obres més destacables són *Verre cassé* (2005), distingida amb tres premis, i *Mémoires de porc-épic* (2006), guanyadora del premi Renaudot. Les seves memòries d'infantesa, *Demain j'aurai vingt ans* (2010), ens ofereixen l'oportunitat d'acostar-nos a un moment fonamental de la història del continent africà a través de la mirada d'un nen atent a tots els detalls de les relacions humanes i dels desequilibris de poder en l'ordre mundial. Per la perspicàcia i el sentit de l'humor i de l'absurd que expressa en la seva escriptura, és considerat el Samuel Beckett de les lletres franceses. Abans d'escolaritzar-se en francès, Mabanckou parlava sis llengües africanes. Contràriament a altres autors, no es qüestiona gaire la seva tria d'escriure en la llengua del colonitzador. Per a ell, el francès no és només tan africà com altres llengües, sinó que conté aquestes altres llengües i les seves cultures en la pràctica creativa.

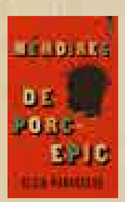

Una fruita que és també un vegetal. Un vegetal que també és un aliment bàsic. El plàtan és la fruita més màgica, el vegetal més màgic, el més màgic de tots els aliments bàsics.

Mutiny, Lindsey Collen

_ PERE COMELLAS

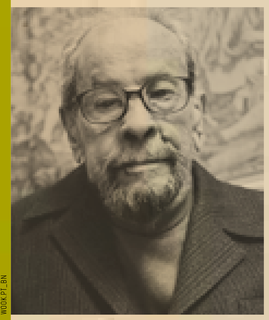

WIKIMEDIA COMMONS

NAGUIB MAHFUZ

El Caire, Egipte, 1911 — El Caire, Egipte, 2006
Llengua: àrab

Comença a escriure narracions curtes quan estudiava filosofia. De ben jove s'interessa per la història antiga d'Egipte, tema que reflectirà en les primeres novel·les. Després de la Segona Guerra Mundial i de les conseqüents dificultats per les quals passa Egipte, adopta temàtiques contemporànies molt lligades a la vida quotidiana del Caire. D'aquesta primera etapa en destaca *Zuqaq al-Midaq* (1947) (*El carreró dels miracles*, Bromera 2007, traducció d'Isaïes Minetto i Josep Franco). Amb l'anomenada *Trilogia del Caire*, formada per les novel·les *Bayn al-Qasrayn* (1956) (*Entre dos palaus*, Edicions 62 1996, traducció de Dolors Cinca), *Qasr al-Shawq* (1957) i *Al-Sukkariyya* (1957), retrata els canvis profunds que experimenta el seu país a través de les generacions d'una família. L'any 1959 publica en forma de sèrie en un diari la novel·la *Awlad Haratina*, que esdevindrà polèmica perquè hi fa aparèixer un alter ego de Mahoma. L'any 1988, obté el premi Nobel de literatura, el primer atorgat a un escriptor en llengua àrab.

L'any 1994 un home va apunyalar Mahfuz al coll mentre aquest caminava pel carrer. L'atemptat es va atribuir a un grup islamista i, de fet, poc després la policia en va matar el suposat cervell i va detenir nombrosos implicats. Mahfuz era considerat irreverent i blasfem per certs corrents islamistes des de la publicació d'*Awlad Haratina*. Mahfuz va sobreviure, però li van quedar serioses seqüeles de l'apunyalament.

Fragment de l'obra *Entre dos palaus* (1956)

I la criada els va agafar, dementre la senyora feia el gest de treure els diners de la bossa, però el senyor la va deturar.
—M'ofendríeu! —va dir.
—Ofendre, senyor? No hi ha cap mal a fer allò que és just —respongué la dona, aparençant sorpresa.
—Aquesta ha estat una visita d'agrair i cal fer-li l'honor que es mereix, encara que és del tot impossible fer-vos justícia.
Mentre ell deia això, ella s'aixecava disposada a no oposar resistència a aquella generositat, però encara va dir:
—Tanta magnanimitat em fa mala olor, m'ho hauré de pensar dues vegades abans de tornar.
—No patiu —va fer el senyor, enmig d'esclafits de riure—, soc generós la primera vegada; ara bé, a les següents me'n rescabalo, fins i tot cobro de més! Aquesta és la nostra manera de fer, els comerciants som així!

Traducció de Dolors Cinca

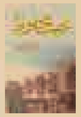

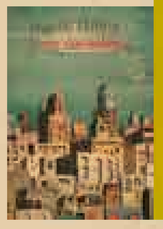

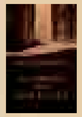

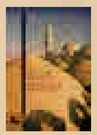

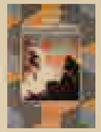

_ ISABEL ALONSO

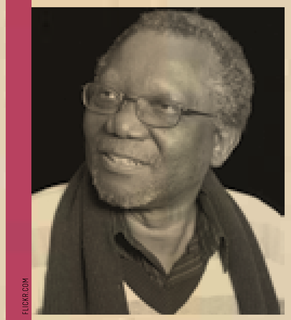

FLICKR.COM

JACK MAPANJE

Kadango Villa, Malawi, 1944
Llengua: anglès

Va esdevenir director del Departament d'Estudis Anglesos de la Universitat de Malawi i, en publicar el llibre *Of Chameleons and Gods* (*De déus i camaleons*, 1981), va ser empresonat durant anys sense que mai se n'oferís una raó oficial. En sortir de presó, va marxar a l'exili al Regne Unit. Va ser professor d'escriptura creativa a diverses universitats britàniques, i també a algunes presons. Ara està retirat. Va publicar altres llibres de poesia i va ser guardonat amb tres premis literaris. També és autor d'un recull de memòries, *And Crocodiles Are Hungry at Night* (*I els cocodrils passen gana a les nits*, 2011).

Mapanje va ser empresonat sense judici ni càrrecs durant tres anys, set mesos i setze dies. Sobre aquest període explica: «La presó era horrible... El problema més gran era el temps; el teníem però no podíem fer-lo servir. Jo componia poemes mentalment; en vaig compondre vint-i-cinc de sencers, com si fossin pergamins o espirals. Però quan em van alliberar no vaig aconseguir recordar-me'n de tots, i encara n'hi ha un parell que mai no he pogut recuperar. Ens explicàvem històries. Sovint eren descaradament falses, però si vols sobreviure has d'escoltar, i trobaràs que de vegades els fets són més falsos que la ficció».

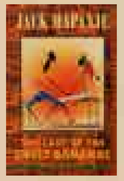

Fragment del poema *"The Palm Trees at Chigawe"* (1991)

Éreu dempeus com a dones vestides de verd / viatgeres orgulloses amb barret Panamà i vestides de java / la llet de la vostra fruita esvalotava els pastors i els macacos / les vostres fulles seques eren banderes per als pescadors nocturns / però ara, atrofiats, s'alcen decapitats els arbres / una vista curiosa per als turistes.

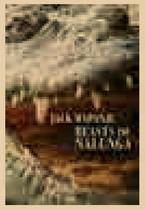

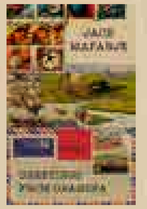

_ MAITE DOMINGO

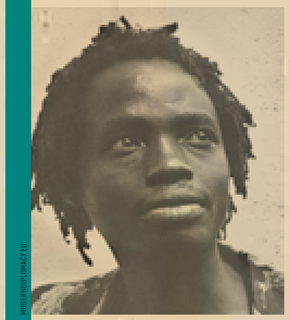

MOSAICNATIONALGEO.ES

DAMBUDZO MARECHERA

Zimbàbue, 1952 — 1987
Llengua: anglès

«Vaig agafar les meves coses i vaig marxar». Així comença l'obra més coneguda del novel·lista, dramaturg i poeta zimbabuès. Nascut a Vengere (al sud del que llavors era Rhodèsia) en un context de pobresa extrema, va arribar a ser un estudiant notable a Oxford, d'on va ser expulsat pel seu comportament. És conegut com *l'enfant terrible* de la literatura africana i la seva obra conté una innovadora energia creativa, molt crítica amb el postcolonialisme, que reflexiona també sobre la psique de l'escriptor amb un discurs iconoclasta, experimental, escatològic i subversiu. Marechera va guanyar el Guardian First Book el 1979 per *The House of Hunger*, on parla del context de pobresa, brutícia i fam de la seva infantesa. Escriu sobre les relacions humanes descarnades i plenes de soledat, i de com els llibres i el món dels somnis, la creativitat i l'art van ser la seva escapatòria. A la darrera època de la seva vida va viure als carrers de Harare, on escrivia els seus poemes als bancs dels parcs o als portals. Va morir de sida el 1987.

«Qüestionaria a qualsevol que m'anomenés escriptor africà (...). Si et consideres un escriptor per un país concret o una raça concreta, ves a la merda».
Durant la cerimònia de recollida del premi Guardian First Book, el 1979, Marechera, en un estat etílic evident, va llançar la vaixella contra les enormes làmpades d'aranya de la sala mentre exclamava que la cerimònia era una farsa hipòcrita que celebrava fastuosament el seu nomenament d'escriptor africà per excel·lència, mentre el seu país patia socialment i de gana. Era el primer escriptor africà a rebre el premi, però va deixar anar que no només rebutjava qualsevol poder establert, inclòs el del cànon literari, sinó que considerava que aquest premi volia condicionar el seu art. Anys més tard, al congrés d'escriptors de la Fira del Llibre de 1982, Marechera va ser empresonat després d'atacar el ministre Eddison Zvogbo, del qual va dir que era un venut i que els soldats que havien retornat de la *chimurenga* (la guerra civil de Rhodèsia) no tenien feina.

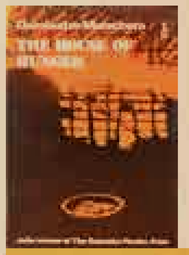

Fragment de l'obra *The House of Hunger* (1978)

Vaig agafar les meves coses i vaig marxar. Estava sortint el sol. No sabia cap a on anar. Vaig caminar cap a la cerveseria, però em vaig aturar a la botiga i em vaig comprar una cervesa. Hi havia gent al porxo de la botiga bevent. Vaig seure sota l'enorme msasa, el de les branques que esgarrapen la teulada metàl·lica. Intentava no pensar cap a on aniria. No estava dolgut. Estava satisfet de com havien anat les coses: no podia haver continuat en aquella Casa de la Fam on cada mos d'enteniment se t'arrencava tal com alguns ocells arrenquen el menjar dels becs dels seus fills.

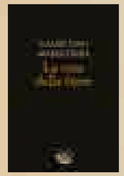

Les dones, del matí al capvespre, elaboraven pastes d'ametlles, arrebossaven pastissets fregits en mel.

El país dels altres: Guerra, guerra, guerra, Leila Slimani

_ MYRIAM MALLART

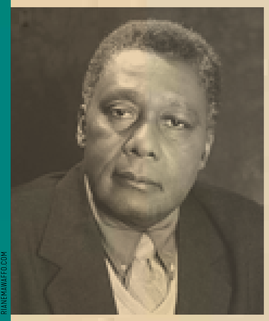

MONGO BETI

Akometam, Camerun, 1932 — 2001
Llengua: francès

És un escriptor que es va donar a conèixer a la dècada de 1950 amb quatre novel·les en les quals denuncia de forma brutal els mals del colonialisme quan el seu país encara no era independent. Després de *Ville cruelle* (1954), la seva segona novel·la, *Le pauvre Christ de Bomba* (1956), fou un escàndol per la visió satírica del món colonial i missioner que ofereix. A poc a poc, la crítica colonial es convertí en un atac del neocolonialisme fins al punt que el seu assaig *Main basse sur le Cameroun* (1972) fou censurat pel ministre de l'Interior francès, a demanda del president i dictador camerunès Ahmadou Ahidjo. Finalment, la justícia francesa donà la raó a l'escriptor l'any 1976. Després d'un llarg exili, no tornà al Camerun fins a la mort del dictador, i fou des de la seva terra que escriví *La France contre l'Afrique, retour au Cameroun* (1993).

Alexandre Biyidi Awala és el veritable nom de Mongo Beti, tot i que aquest pseudònim no és l'únic utilitzat per l'autor. Amb 22 anys firmà *Ville cruelle* amb el nom d'Eza Boto. En la llengua ewondo, parlada pel grup ètnic beti, significa «que pertany als altres homes». Així, el jove escriptor denuncia el trauma d'habitar una terra que no li pertany i que el converteix en una possessió dels altres, els colonitzadors. Ràpidament, però, adoptà el nom de Mongo Beti, que en la mateixa llengua el designa com a «fill dels beti», una manera de retrobar i afirmar les arrels que motiven el seu combat crític i literari.

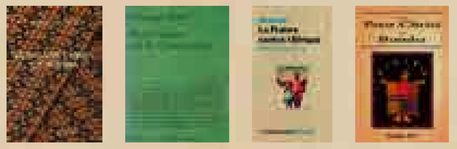

Fragment de l'obra *Ville cruelle* (1954)

Tanga, Tanga-nord, vull dir, era un autèntic nen de l'Àfrica, tot just acabat de néixer, es trobava tot sol en la natura. Creixia i es formava massa ràpid. S'orientava i es formava massa a l'atzar, com els nens abandonats a ells mateixos. Com ells, no es feia gaires preguntes, tot i que se sentís derrotat. Ningú podia dir del cert en què es convertiria, ni tan sols els geògrafs, ni els periodistes, i encara menys els exploradors.

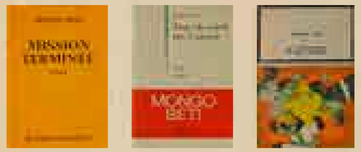

_ EDMUNDO SEPA

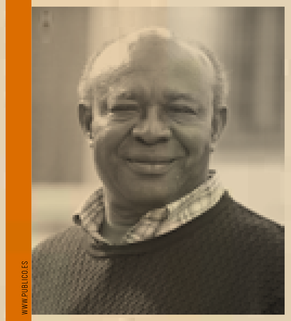

DONATO NDONGO

Niefang, Guinea Equatorial, 1950
Llengua: castellà

Considerat per molts com el pare de la literatura equatoguineana, l'any 1987 va publicar la novel·la *Las tinieblas de tu memoria negra* que molts consideren autobiogràfica i que, amb el ritme i les formes narratives africanes, mostra les experiències i contradiccions de l'Àfrica a través de la visió d'un nen sense nom. També ha publicat les novel·les *Los poderes de la tempestad* (1997) i *El metro* (2007), a més de poesia com *Olvido. Poemas* (2016) i obres assagístiques entre les quals hi ha *Historia y tragedia de Guinea Ecuatorial* (1977). Ha estat també un gran divulgador de la literatura equatoguineana amb llibres com *Antología de la literatura guineana* (1984) i, amb Mbaré Ngom, *Literatura de Guinea Ecuatorial (antologia)* 2000.

Donato Ndongo és un lluitador que ha viscut molts anys fora del seu país a conseqüència de la repressió i de la persecució de què ha estat objecte. L'any 1985 hi va tornar amb l'esperança de contribuir a la construcció del país, però el 1994 en va haver de marxar. Des d'aleshores no ha parat de denunciar la corrupció que hi ha al seu país d'origen.

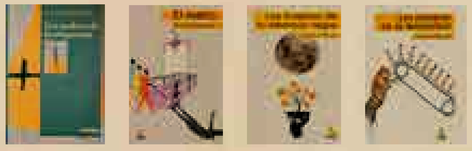

Fragment de l'obra *Las tinieblas de tu memoria negra* (1987)

Tothom et considerava un nen intel·ligent i només tu sabies que no ho eres. Tenies l'avantatge que a casa teva es parlava l'espanyol amb correcció i per això mai no et van fer agenollar sobre la pila de grava que tenia preparada Don Ramon per als nens que parlaven fang a l'escola, o davant seu, encara que fos a fora.

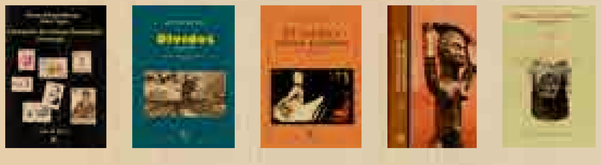

_ LAURA HUERGA

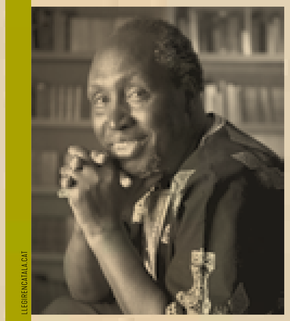

NGUGI WA THIONG'O

Kamirithu, Kenya, 1938
Llengua: kikuiu i anglès

És un escriptor que sona sovint com a candidat al Nobel de Literatura. Durant la seva infància i adolescència visqué sota el domini colonial britànic. Quan ingressà a la comunitat universitària, inicià una sèrie de reflexions sobre la concepció acadèmica de les cultures i literatures d'Àfrica, plantejaments que són a la base de moltes teories postcolonials. Les seves obres anaren centrant cada vegada més l'atenció en els problemes polítics, culturals i socials de Kenya, raó per la qual patí persecució política dins i fora del país. Avui en dia, és professor d'anglès i de literatura comparada a la Universitat de Califòrnia, a Irvine. En català es poden llegir diversos llibres d'aquest autor, publicats per Raig Verd: *Descolonitzar la ment* (2017, traducció de Blanca Busquets), *Desplaçar el centre* (2017, traducció de Dídac Gurguí), *Somnis en temps de guerra* (2016), *A la casa de l'intèrpret* (2017), *Neix un teixidor de somnis* (2020), *La revolució vertical* (2019) i *El diable a la creu* (2021), totes traduccions de Josefina Caball. Així mateix, Pagès va publicar en aranès *Era revolución verticau* l'any 2019, en versió de Jordi Suïls.

Ngugi va ser detingut després que es representés una obra seva escrita en kikuiu. Fins aleshores sempre havia escrit en anglès i, malgrat la radicalitat dels seus textos, no havia tingut cap problema. Va ser a la presó, després de la conversa amb un funcionari de presons que descriu en la seva obra *Detained: A Writer's Prison Diary*, que va prendre la decisió d'escriure tots els seus llibres en kikuiu. La decisió ha estat impracticable perquè des que va sortir de la presó ha viscut a l'exili, però ha escrit novel·les i assaig en kikuiu, a més de llibres per a infants.

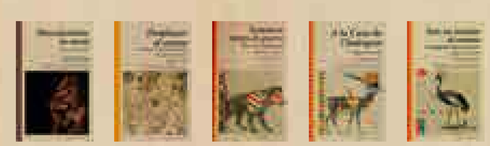

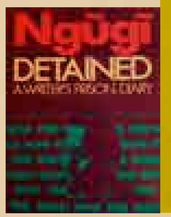

Fragment de l'obra *Decolonising the Mind: The Politics of Language in African Literature* (1986)

El pitjor era quan s'exposava el nen colonial a imatges del seu món tal com es reflectien en les llengües escrites dels seus colonitzadors. Imatges amb què la seva pròpia llengua nativa quedava associada en la seva ment impressionable a un estatus baix, a la humiliació, al càstig físic, a la intel·ligència i la capacitat malaptes o a l'estupidesa patent, a la inintel·ligibilitat i al barbarisme.

***Descolonitzar la ment*, 2017, traducció de Blanca Busquets**

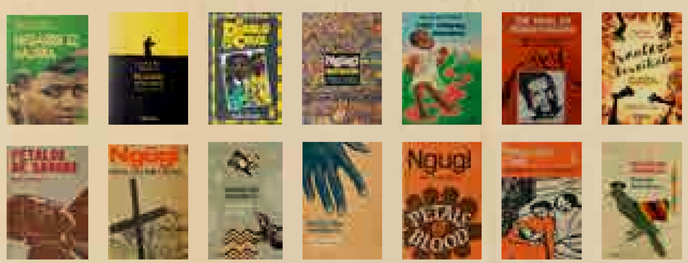

Mentrestant, la pasta es coïa al motlle de terrissa i les cassoletes amb les postres de pasta fullada amb panses, mantega i llet es rostien.

Diari d'una feminista, Latifa Zayyat

_ GELA

VICTOR BLAKNKI

LEWIS NKOSI

Sud-àfrica, 1936 — 2010
Llengua: anglès

Va ser un escriptor sud-africà que, com molts altres del seu país, va ser censurat pel govern de l'apartheid i va haver de viure a l'exili. És un dels escriptors sud-africans més reconeguts; quan va poder tornar al seu país va gaudir encara d'aquest reconeixement i el van honorar amb l'Ordre d'Ikhamanga. Tot i això, els seus darrers anys al país van ser molt difícils per motius de salut i econòmics. Entre les seves obres trobem *Underground People*, publicat originalment en afrikaans el 1994, *Mandela's Ego* (2006) i també llibres d'assaig, com ara *Home and Exile* (1965) i *The Transplanted Heart: Essays on South Africa* (1975).

Lewis Nkosi va estudiar periodisme a la Universitat de Harvard i, com a tal, va entrevistar un gran nombre d'escriptors africans, com ara Chinua Achebe, J. P. Clark, Cyprian Ekwensi, Mazisi Kunene, Christopher Okigbo o Wole Soyinka, entre d'altres. També va conrear la crítica literària i és un dels crítics de literatura africana més reconeguts.

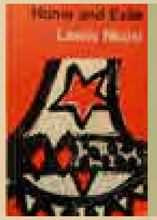

Fragment de l'obra *Home and Exile* (1965)

Hem d'entendre la necessària connexió entre el nostre passat històric com a pobles colonials esclavitzats i la manca d'una escomesa tecnològica agressiva per donar una sortida a les nostres cultures humanistes. Ara sembla realista admetre que els nostres déus ens van fallar profundament en l'únic àmbit on la nostra supervivència com a poble era crucial; però ara no és l'hora de lamentar el nostre passat; més aviat és una oportunitat per construir el futur.

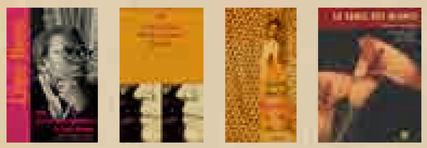

_ SABRINA BRANCATO

GUARDIAN.NG

FLORA NWAPA

Oguta, Nigèria, 1931 — Enugu, Nigèria, 1993
Llengua: anglès

Se la coneix com a mare de la literatura africana moderna. Flora Nwapa va ser la primera autora dona africana a publicar en anglès i a ser reconeguda a escala internacional. La seva primera novel·la, *Efuru*, la va publicar Heinemann l'any 1966 i es compta entre els clàssics més importants de la literatura africana en anglès. La van seguir altres novel·les, obres de teatre, llibres infantils, un poemari i dues col·leccions de contes. Nwapa va participar activament en la vida política del país després de la guerra civil nigeriana, entre altres coses en el càrrec de ministra de Sanitat i Afers Socials. També va ser pionera amb el llançament de l'editorial Tana Press l'any 1974 —la primera editorial creada i dirigida per una dona a l'Àfrica occidental— i d'una editorial especialitzada en literatura infantil. En la seva obra, Nwapa retrata la vida i els costums igbos, i posa l'accent en la perspectiva de les dones. Escriptora, professora, política i dona de negocis, Flora Nwapa ha estat un model per a generacions de dones dins i fora del continent africà.

A començament dels anys seixanta, quan treballava de professora i s'entretenia escrivint històries, Flora Nwapa va escriure a Chinua Achebe i li va enviar el manuscrit de la que seria la seva primera novel·la, *Efuru*. Achebe, que s'acabava d'integrar en el comitè editorial de l'*African Writers Series* de Heinemann, no només li va contestar dient-li que la novel·la li havia agradat molt, sinó que li va fer arribar els diners necessaris per enviar el manuscrit a Londres.

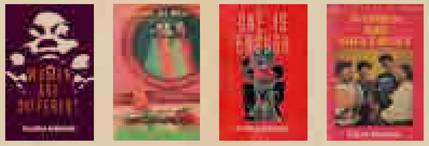

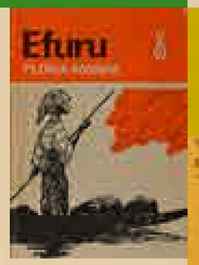

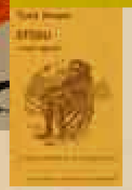

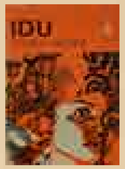

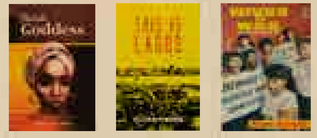

Fragment de l'obra *Efuru* (1966)

Quan Efuru va arribar a casa, Ajanupu no va poder evitar admirar el seu temperament. «És una dona entre dones. M'agrada com porta la seva càrrega. Encara estima aquest imbècil de marit i el va a buscar».

_ ISABEL ALONSO-BRETO

NEWYORKER.COM

BEN OKRI

Minna, Nigèria, 1959
Llengua: anglès

Durant la seva infantesa es va traslladar a Anglaterra durant uns anys amb la seva família, i hi retornà per viure-hi fins a l'edat adulta. Va estudiar Literatura Comparada a Londres i, simultàniament, va començar a publicar els seus escrits. Quan tenia 32 anys, el 1991, va guanyar el Booker Prize amb la novel·la *The Famished Road* (*El camino hambriento*, Ediciones La Otra Orilla 2008, traducció d'Ana Gómez de Cárdenas), que de seguida va esdevenir un èxit de vendes absolut. Amb aquesta novel·la esdevenia l'autor més jove a rebre el premi. *The Famished Road* és el primer llibre d'una trilogia que continua amb *Songs of Enchantment* (1993) [*Canciones del encantamiento*, Ediciones La Otra Orilla 2008, traducció d'Hernan D. Caro] i *Infinite Riches* (1998) [*Riquezas infinitas*, editorial El Cobre 2009, traducció de Juanjo Estrella]. D'aleshores ençà ha publicat un gran nombre d'obres en diversos gèneres, que inclouen també l'assaig, el teatre i l'escriptura fílmica. Ell es considera sobretot un poeta, malgrat que destaca per la seva obra novel·lística. L'any 2019, *Astonishing the Gods* (1995) va ser seleccionada per la BBC com una de les 100 novel·les que han modelat el nostre món. Ha rebut nombrosos guardons i reconeixements, entre els quals hi ha el de Cavaller de l'Ordre de l'Imperi Britànic (OBE).

El 2009 va inventar una nova forma poètica que va anomenar «Stoku», que és una barreja d'història o relat curt *(short story)* i haiku. En va publicar tretze peces al llibre titulat *Tales of Freedom*, que s'ha fet tan popular que n'apareixen citacions a sèries de televisió com ara *Criminal Minds*.

Fragment de l'obra *The Famished Road* (1991)

Em vaig adonar que, en un racó, a l'altra banda de l'espai on ells dinaven amb un plaer tan innocent, assegut amb un aire d'abandó i desolat, hi havia el fantasma del seu fill. Havia perdut tots dos braços, la meitat de la cara es veia aixafada, i els ulls li havien explotat. Tenia unes ales blavoses. Era el fantasma més trist de la casa.

Traducció d'Isabel Alonso Breto

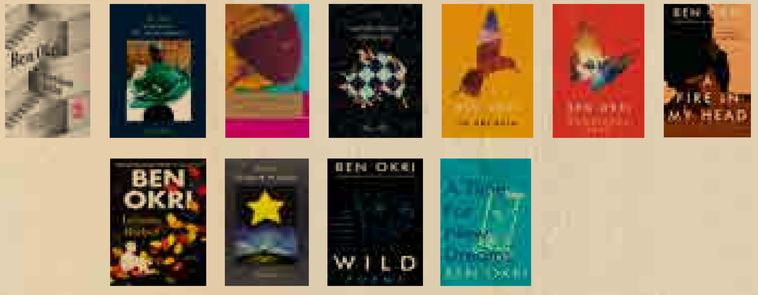

L'Ebrahim em porta a casa seva per sopar. Sopem sols, només nosaltres dos, un curri de xai, xapati suahili i arròs.

La pàtria aliena de V. Llall, M. G. Vassanji

_ M. CARME JUNYENT

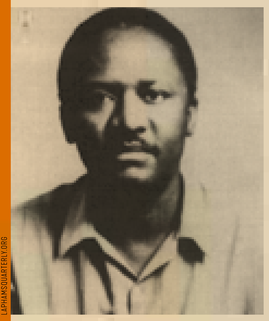

LAPHLAMSQUARTER/FLICKR

OKOT P'BITEK

Gulu, Uganda, 1931 — Kampala, Uganda, 1982
Llengua: acholi

Va ser un poeta d'origen acholi que va escriure la seva primera obra, *Lak Tar Miyo Kinyero Wi Lobo* (1953), en luo. L'any 1966 va publicar *Wer pa Lawino* (*cançó de Lawino*) en acholi, un llarg poema satíric segons la crítica, però, en realitat, un plany, com l'autor anuncia en la traducció que ell mateix en va fer a l'anglès (*Song of Lawino: a lament*), i que és la queixa d'una dona ignorada pel marit alienat per la cultura occidental. Com a antropòleg es va interessar també pel folklore, la religió i la cultura tradicional dels luos i els acholis, i va traduir poesia tradicional a l'anglès.

Durant una entrevista de Robert Serumaga, Okot p'Bitek va dir: «M'agrada veure el Teatre Nacional com una mena de taller on es fa molta feina experimental. Realment el problema és que als pobles no tenim teatre artificial o música artificial ni res que s'hi assembli, i amb 'artificial' vull dir coses que es treuen fora de context. Als pobles tens danses de la mort o danses de casament i coses així, i la poesia i les danses de la mort són sobre la mort i són molt reals, i quan la gent repeteix aquests poemes vessen llàgrimes al mateix temps. M'agradaria veure que al Teatre Nacional hi portem aquesta cosa tan autèntica, aquest drama tan real dels pobles, hi experimentem i mirem com podem projectar-lo. No només d'una part d'Uganda a una altra pels problemes lingüístics, sinó al món».

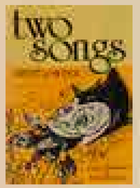

Fragment de l'obra *Corn del meu amor* (1974)

Tidi pa liwota / Tidi pa liwota ye / Tidi ma myero, ada / Tidi / Liwota yo / Liwota dong mot / Layai na

La meva estimada és petita / La meva estimada és petita, oh / És petita i molt bonica / És petita / La meva estimada, oh / Creix a poc a poc, amor, no hi ha pressa / Oh, el meu amor

M. CARME JUNYENT

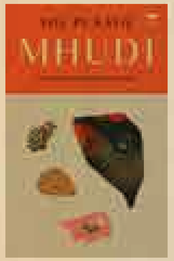

VIKIPEDIA

SOL T. PLAATJE

Boshof, 1876 —
Johannesburg, Sud-àfrica, 1932
Llengua: setswana

Va ser un escriptor i lingüista que escrivia habitualment en setswana. Fundador i primer secretari general del South African Native National Congress que va acabar sent l'African National Congress. Plaatje va ser un lluitador que va viatjar molt cercant suports per a la seva causa. La seva obra *Mhudi* (1919) és considerada la primera novel·la en anglès escrita per un sud-africà negre. A més del setswana, Plaatje va aprendre sis llengües més i això li va permetre treballar d'intèrpret i traduir, entre d'altres autors, William Shakespeare al setswana.

Sol T. Plaatje va escriure una única novel·la i ho va fer en anglès. El motiu de la tria l'explica ell mateix en el pròleg: «Aquest llibre ha estat escrit amb dos objectius: (a) interpretar per al públic lector una fase del "fons de la ment nativa"; i (b) amb els diners dels lectors, recollir i imprimir (per a les escoles bantus) els contes populars setswanes, els quals, amb la difusió de les idees europees, s'estan oblidant ràpidament. Esperem així frenar aquest procés cultivant l'amor per l'art i la literatura en vernacle.»

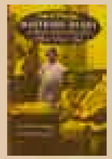

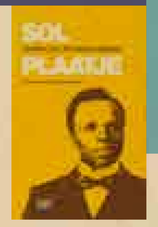

Fragment de l'obra *Native Life in South Africa* (1916)

Una de les coses més sorprenents en relació amb el tracte injust als nadius per part dels blancs de Sud-àfrica és el profund silenci de l'Església Reformada Holandesa, que pràcticament és ara l'església estatal de Sud-àfrica. Aquest cos cristià no només exclou els creients de color de la participació en els seus serveis, sinó que els denunciaria davant la llei, o els atacaria violentament, si visitessin els seus llocs de culte en altres moments.

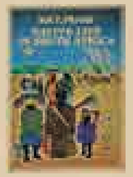

_ SABRINA BRANCATO

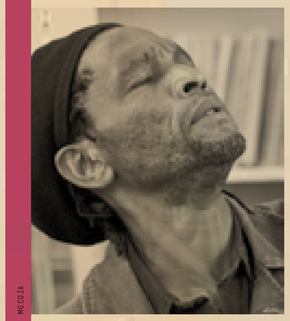

MS 0274

LESEGO RAMPOLOKENG

Johannesburg, Sud-àfrica, 1965
Llengua: anglès

En resposta a la violència i al catolicisme de la seva infantesa, i inspirat en el moviment del Black Consciousness i en els escrits de Franz Fanon, es va afirmar com a poeta durant els tensos anys vuitanta, enmig de les insurreccions contra l'apartheid. La seva obra, que també inclou obres de teatre, àlbums musicals i novelles, és sobretot poètica. Es tracta d'una poesia performativa i a peu de carrer, que ens ofereix una visió sense filtres de l'opressió i la degradació del sistema racista. Alguns dels seus títols destacats són *Horns for Hondo* (1991); *Talking Rain* (1993); *End Beginnings* (1993); i *Rap Master Supreme-Word Bomber in the Extreme* (1996). Per la seva reticència a complaure el poder i per les semblances en els temes i en la força de l'estil, sovint se'l compara amb un altre *poète maudit* de les lletres africanes, el zimbabuès Dambudzo Merechera.

Els qui exercim la poesia com a forma d'activisme devem molt a Lesego Rampolokeng. El vaig veure i el vaig sentir la primera vegada a Barcelona a començament dels anys noranta. Vaig notar, en aquella ocasió, que el marc acadèmic li anava estret, que la seva veu demanava sortir al carrer, arribar a tothom. Quan li van preguntar sobre els seus objectius artístics, Rampolokeng va dir: «No m'importa gens ni mica si això agrada o no als prínceps i reis d'aquesta terra».
En el documental *Giant Steps*, dirigit per G. Mphakati i A. Kaganof, Lesego Rampolokeng hi surt dient que odiava la poesia perquè la que coneixia, com la de Shakespeare o els poetes romàntics, era una cosa alienant. Diu que fins i tot les cançons infantils que s'ensenyaven als nens eren cançons amb què no es podia identificar de cap manera. Posa d'exemple «Baa, Baa, Black Sheep», i afirma que no es podia identificar amb l'ovella, que ell era més aviat una «cabra de muntanya».

Fragment de l'obra «Roses de sang»

La nova Sud-àfrica havia arribat, llançant els seus rajos històricament esmolats, racialment carregats / amb ossos que cruixien, plena de teranyines i arrugues / banyant-se en sang / estenia tires de carn humana que és el pernil del món occidental a l'estenedor / els gossos de la capital saltaven per aconseguir-ne un tros / els seus lladrucs ressonaven a les parets de la casa de la veritat / els ullals esquinçaven els fonaments / els cadàvers eren pals de fregar que polien les sales del poder / els vampirs es passejaven amb americana i corbata i s'asseien a taules per sopar i discutir el futur davant d'una copa de sang / el marc dels mercaders de la mort havia arribat, lluitant sota el pes de les calaveres i dels ossos.

Tan bon punt arribava a casa, Nielé em servia l'esmorzar: restes rescalfades del sopar del dia anterior, bunyols d'arròs amb salsa, crespells de llet fresca o una altra vegada farinetes de mill amb llet quallada.

Amkul·lel, el nen ful, Amadou Hampaté Bâ

_ M. CARME JUNYENT

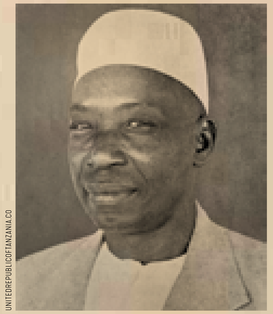

UNITEDREPUBLICOFTANZANIA.CO

SHAABAN ROBERT

Tanga, Tanzània 1909 —
Dar es Salaam, Tanzània, 1962
Llengua: suahili

Va ser un poeta suahili que ha estat considerat com un dels més grans en aquesta llengua. Entre les seves obres en prosa hi ha dos textos autobiogràfics: *Maisha Yangu* (*La meva vida*, 1949) i *Baada Miaka Hamsini* (*Després dels cinquanta*, 1966). El seu poema «Amina» és considerat pels crítics com el més bonic que s'ha escrit mai en suahili. Shaaban Robert va contribuir a l'estandardització del suahili i el president Julius Nyerere el va prendre com a model per a la creació de nou lèxic en suahili.

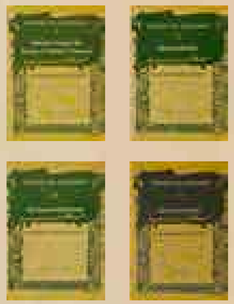

Vaig tenir el privilegi i el plaer inusitat de conèixer el xeic Shaaban Robert, el principal poeta suahili, i estava molt deprimit per l'apatia del seu poble per la literatura suahili. Em va explicar la dificultat que tenia per publicar nous treballs i com una universitat sud-africana va publicar un dels seus llibres i no li va pagar res fins que els va escriure una carta de protesta, després de la qual li van enviar 40 lliures.
Amb molt poc capital, xeic Robert s'ha establert com a editor i ha publicat dos llibres de poesia; un dels quals, *Masomo Yenye Adili*, tinc entès que és especialment bo. En última instància, Robert té previst publicar no només les seves pròpies obres, sinó també les d'altres escriptors africans.
«Tanganyika, jottings of a tourist», dins *Morning yet on Creation day*

Explicada per Chinua Achebe

Fragment del poema «Amina»

Jambo moja nakumbuka / sahihi ninalijua / kuwa sasa nimefika / ta'hu isikosumbua / kwayo nimefurahika / nyuma nilikobakia / Mapenzi tuliyofunga / hapana wa kufungwa

Només una cosa em ve a la memòria / la tinc per ben segura / que ara has arribat / allà on el sofriment no turmenta / amb això estic content / després d'haver-me quedat // L'amor que tu i jo nuàrem / ningú no el pot deslligar.

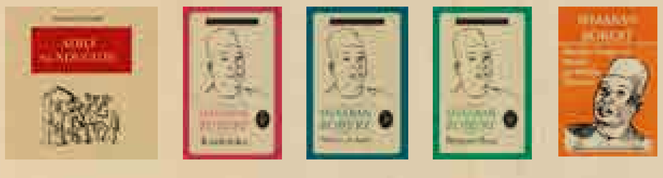

_ IRENE PUJADAS

EGURED.CU

NAWAL EL SAADAWI

Kafr Tahlah, Egipte, 1931 — El Caire, Egipte, 2021
Llengua: àrab

Metgessa de formació, va ser una de les primeres veus egípcies a criticar obertament el sistema patriarcal i a abordar temes com l'ablació, l'avortament, la sexualitat, els abusos sexuals a menors i l'opressió de les dones. Pel seu activisme va ser acomiadada dels càrrecs a l'administració i en institucions, va ser empresonada el 1981, i el 1991 va haver d'exiliar-se per les amenaces de grups islamistes. La seva obra literària, traduïda a més de quarenta llengües, expressa els seus posicionaments socials i polítics, especialment sobre la discriminació de les dones en la societat egípcia. Va ser declarada doctora *Honoris Causa* per diverses universitats, i ha rebut nombrosos reconeixements internacionals: el premi Nord-Sud del Consell d'Europa el 2004, el premi Dona de l'Any del Regne Unit el 2011, el premi Sean MacBride per la Pau d'Irlanda el 2012, l'Ordre Nacional del Mèrit de França el 2013 i el premi Internacional Catalunya el 2003. En català s'han publicat alguns dels seus llibres, com ara *La dona que buscava* (Proa 1998, traducció d'Agustí Balaguer), *La cançó circular* (Proa 1999, traducció de Néstor Uría), o *Dona al punt zero* (Angle Editorial 2017, traducció d'Anna Turró).

Nawal el Saadawi va pagar car el seu activisme. Tanmateix, amb 79 anys afirmava: «Amb l'edat em torno més radical. He vist que hi ha escriptors que quan són vells es tornen més suaus. A mi em passa al contrari. L'edat em fa més rabiosa".

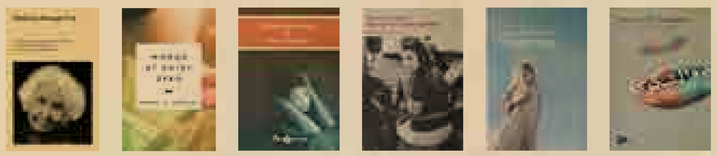

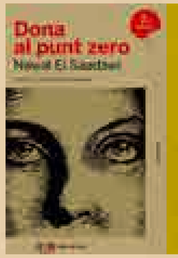

Fragment de l'obra *Dona al punt zero* (1973)

La gent que em veia escopir sobre les fotos potser es pensava que coneixia personalment aquells personatges, però no és així. Jo només soc una dona. I no hi ha cap dona al món que pugui conèixer tots els homes que surten als diaris. Al capdavall, jo només era una prostituta amb èxit. I per molt èxit que tingui una prostituta, no pot conèixer tots els homes. Així i tot, tots els homes que he conegut m'han inspirat un mateix desig: el d'aixecar la mà i girar-los la cara.

Traducció d'Anna Turró

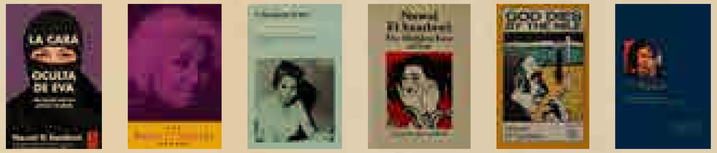

_ MARGARIDA CASTELLS

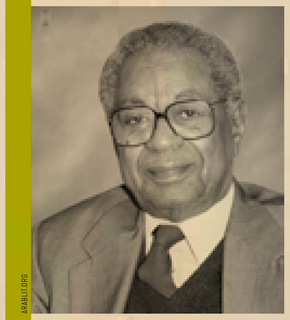

ARABLIT.ORG

TAYYEB SALEH

Karmakol, Sudan, 1967 — Londres, Regne Unit, 2009
Llengua: àrab

Fou novel·lista i col·laborà com a articulista en diversos periòdics àrabs. Estudià agronomia a la Universitat de Londres. Treballà a la secció àrab de la BBC i a les oficines de la UNESCO a París. La migració i les relacions interculturals són temes sovintejats en les seves obres. La novel·la *Mawsim al-hijrah ilā al-shamāl*, publicada el 1966 —i traduïda per María Luisa Cavero amb el títol *Época de migración al Norte* (Huerga & Fierro 1998) —, el consagrà com a un dels millors escriptors àrabs del segle xx.

La novel·la *Les noces de Zain*, de Tayyeb Saleh, fou adaptada al cinema (1976) pel director kuwaitià Khàled Siddiq. La pel·lícula rebé diversos premis al món àrab, fou seleccionada pel Festival de Cannes l'any 1977 i es projectà en el marc de la secció *Quinzaine des réalisateurs*.

Fragment de l'obra *Mawsim al-hijrah ilā al-shamāl* (1966)

Per al món industrialitzat europeu, nosaltres som uns pobres pagesos, però, en abraçar el meu avi, em sento ric, com si fos un batec del cor de l'Univers. No és com un roure, alt i frondós, que creix en una terra fèrtil i plujosa, sinó com els cactus del desert del Sudan, d'escorça gruixuda i espines punxegudes, que vencen la mort perquè demanen molt poc de la vida.

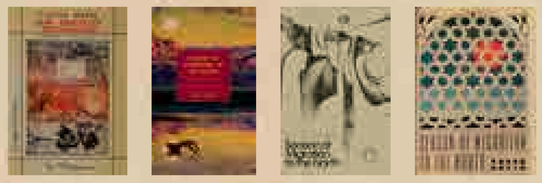

Té, menja't aquests dàtils, són bons. No tinguis por, no són d'aquells que es posen a la cara de la mort al lloc dels ulls. No, són uns dàtils que he collit aquest matí..., menja-te'ls, hi veuràs més clar!.

L'Infant de sorra, Tahar ben Jelloun

_ LAURA REMEI MARTÍNEZ-BUITRAGO

WWW.BBC.CO

OUSMANE SEMBÈNE

Ziguinchor, Senegal, 1923 — Dakar, Senegal, 2007
Llengua: francès i wòlof

Va ser un escriptor, cineasta i activista senegalès de projecció internacional. Conscient que la literatura arriba a un públic més reduït, i després del seu pas pels estudis de cinema Gorki de Moscou, va iniciar la seva carrera cinematogràfica cap als quaranta anys, una edat en la qual la seva experiència vital l'havia posat en contacte amb els més desfavorits. Va ser el primer realitzador a produir una pel·lícula al seu país, fet que li va valer el qualificatiu de pare del cinema africà. Tota la seva obra cristal·litza un compromís polític i social amb temes com la defensa de les llengües i les tradicions africanes, la denúncia del colonialisme, la crítica a les noves elits africanes sorgides després de la independència, la lluita contra la poligàmia i la mutilació femenina, i la promoció de l'empoderament de la dona africana.

Explica Samba Gadjigo, biògraf i marmessor de l'autor, que, després de la separació dels seus pares, el va cuidar la seva àvia materna Diodio Sène, amb molt d'afecte. «D'aquesta relació potser va néixer el gran respecte i la tendresa cap a les dones que testimonia l'obra de Sembène».

Ousmane Sèmbene: Une conscience africaine (2013).

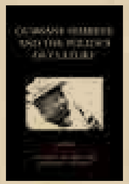

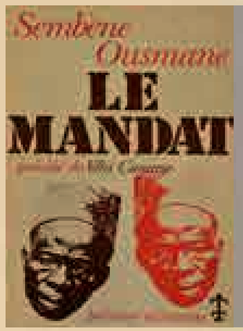

Fragment de l'obra *Le mandat* (1966)

Com segur que ja saps, soc a París. Gràcies a Déu, estic bé. Penso en vosaltres nit i dia. No he vingut a França per ser un pòtol, ni un criminal, sinó per treballar i guanyar uns quants diners i, si Déu vol, aprendre un bon ofici. A Dakar no hi ha feina. No em podia quedar assegut tot el dia, any rere any. Quan s'és jove, això no és bo. Per venir, vaig haver de demanar diners. És veritat que no vaig dir res del que em ballava pel cap, ni a tu ni a la meva mare. No em podia quedar sense fer res i perdre el temps. Ara tinc edat de casar-me, de tenir una dona. Els diners que vaig demanar els he tornat. És per això que des que vaig arribar a França no havia escrit ni enviat diners a ningú. Gràcies a Déu, ara tinc el camí lliure. No s'ha de fer cas del que diuen, si a França un es perd és perquè vol.

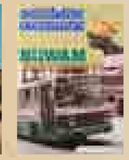

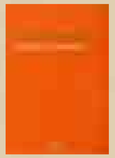

_ GELA

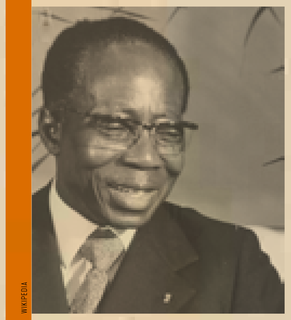

WIKIPEDIA

LÉOPOLD SÉDAR SENGHOR

Joal Fadiouth, Senegal 1906 — Verson, França 2001
Llengua: francès

Va ser un escriptor i polític senegalès. Membre fundador del moviment de la Négritude, el primer moviment literari d'escriptors negres que, tot i preconitzar un «retorn a les arrels» i el rebuig a la cultura europea, s'expressa exclusivament en francès. Senghor, que afirmava que les llengües europees són fetes per a pensar i les africanes per a sentir, també creia que en llengües africanes no es podia escriure cap novel·la. Finalment, va ser el primer membre africà de l'Acadèmia Francesa. També va ser el president del Senegal després de la independència. Autor, entre d'altres, de *Chants d'ombre* (1945), *Hosties noires* (1948), *Éthiopiques* (1956) i *Nocturnes* (1961). L'any 1966 l'editorial Nova Terra va publicar-ne un assaig, *El racisme en el món*, en traducció de Ramon Folch i Camarasa.

Senghor va ser el coordinador de *l'Anthologie de la nouvelle poésie nègre et malgache de langue française*, que Jean-Paul Sartre va prologar. S'hi planteja la qüestió de la llengua: «És als negres a qui aquests negres es dirigeixen i és per parlar-los dels negres» i «per incitar els oprimits a reunir-se, han de recórrer als mots de l'opressor».

Fragment de «Femme noire» de l'obra *Chants d'ombre* (1945)

Dona nua, dona obscura!
Fruita madura de carn ferma,
èxtasis foscos de vi negre,
boca que fa lírica la meva boca.

Sabana d'horitzons purs,
sabana que tremola amb les carícies fervents
del vent de l'est.

Tam-tam esculpit,
tam-tam tens que ressona
sota els dits del Vencedor.

La teva veu greu de contralt
és el cant espiritual de l'Estimada.

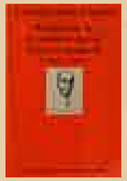

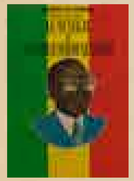

_ MAX HIDALGO

EMAN-ARCHIVES.ORG

SONY LAB'OU TANSI

Kimwenza, República Democràtica del Congo, 1947 —
Brazzaville, República del Congo, 1995
Llengua: francès

És el pseudònim amb què va escriure Marcel Ntsoni, novel·lista, poeta i dramaturg. La seva primera novel·la, *La vie et démie* (1979), és una narració curta i violenta, d'una força poètica aclaparadora, A l'«advertència» d'aquest llibre, Lab'ou Tansi diu: «Escric perquè faci por en mi». Per a aquest autor, escriure era com respirar, i els fluxos corporals hi deixaven marques. No per casualitat, una recopilació dels seus textos publicada el 2015 es titula *Encre, sueur, salive et sang*. En la seva escriptura fa un ús singular del francès, que converteix en llengua estrangera. El compromís polític i literari amara tota la seva obra. Va rebre diversos reconeixements, com ara el primer premi, l'any 1973, del concurs de teatre interafricà organitzat per la RFI per *Je soussigné cardiaque*; l'any 1983, el Gran Premi de l'Àfrica Negra, i el 1988, el premi Ibsen.

Quan li preguntaven per què escrivia en francès, Lab'ou Tansi responia que no era ell qui havia recorregut al francès, sinó que era la llengua francesa qui havia recorregut a ell, i que si escrivia en aquesta llengua ho feia per manca de traductors.

Fragment de l'obra *La vie et démie* (1979)

L'infern! L'infern! No busquem més, l'hem trobat, l'home es va crear per inventar l'infern. Qui s'hi hauria atrevit, si no?

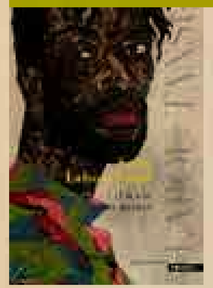

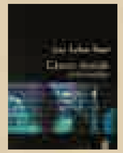

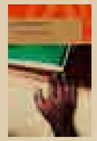

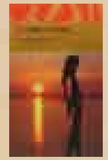

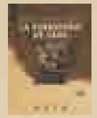

En creuar la porta de l'ampli pati vaig mirar a dreta i esquerra: aquí hi havia uns dàtils, posats a assecar sobre una estora. Més enllà, unes cebes i pebre vermell picant. Al darrere, uns sacs de blat i de faves: els uns ja cosits i d'altres per cosir.

Temps d'emigració al nord, Tayeb Saleh

_ SABRINA BRANCATO

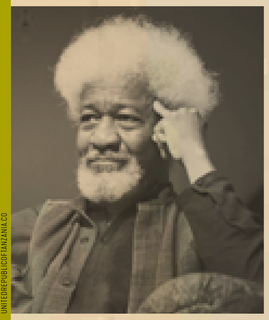

UNITEDREPUBLICOFTANZANIA.CO

WOLE SOYINKA

Abeokuta, Nigèria, 1934
Llengua: anglès

Primer autor negroafricà que va guanyar el premi Nobel de Literatura, l'any 1986, Wole Soyinka és un escriptor i activista profundament implicat en la política de Nigèria que, arran de les seves protestes i iniciatives, ha sofert presó (va ser pres polític durant dos anys), persecucions, assetjament, i s'ha vist forçat a l'exili diverses vegades.

Va estudiar a Ibadan i a Leeds. Tot i procedir de la cultura ioruba, l'idioma de la qual és una de les llengües majoritàries de Nigèria, des del començament va prendre la decisió d'escriure en anglès, per poder accedir a un públic internacional. Soyinka és dramaturg (amb una trentena d'obres) i poeta (amb vuit volums de poesia), a més d'haver escrit tres novel·les, cinc memòries i molts assajos de gran impacte. Les seves nombroses obres teatrals, entre les quals destaquen *The Lion and the Jewel* (1963), *The Road* (1965), *Kongi's Harvest* (1967), *Madmen and Specialists* (1971), conjuguen la tradició cultural ioruba amb el cànon literari occidental. Tanmateix, el que més atreu el públic internacional són els poemes, les novel·les i sobretot les memòries, entre les quals podem destacar *Aké: The Years of Childhood* (1981). La seva obra més recent és la novel·la *Chronicles from the Land of the Happiest People on Earth* (2021), centrada en el tema de la corrupció política. En català es pot llegir la novel·la *The Interpreters* (1964), publicada en català el 1999 per Edicions 62 en traducció de Víctor Compta.

El 2020 en una entrevista a *El País*, comentant el títol del llibre en què relata l'experiència a la presó, *The Man Died* (1972), Soyinka traça un paral·lelisme amb la dictadura d'Espanya: «Jo a vegades he comparat la situació de Nigèria sota la dictadura militar amb l'experiència espanyola amb Franco. La gent va capitular, va començar a posar excuses, va començar a racionalitzar les coses contra les quals havia lluitat i aleshores va ser quan la persona va morir dins nostre».

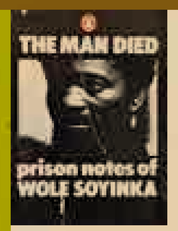

Fragment de l'obra *Els intèrprets* (1964)

Lagos organitzava aquella mena de persecucions cada dia, amb el desgraciat pispa i una multitud avorrida. Era una manifestació moral, i la perspectiva de les garrotades indiscriminades constituïa un incentiu. El noi, l'home, no era ben bé ni una cosa ni l'altra, va semblar que deia alguna cosa. Ja havia fet alguns intents de parlar però, cada vegada que havia interromput la seva fugida desesperada, havia semblat que una nova munió de gent li brotava sota els peus, i la por l'havia tornat a impulsar a córrer. De manera que ara cridava a la llacuna
—Jo no agafat res... Juro jo no agafa res...

Traducció de Víctor Compta

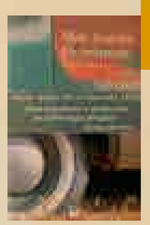

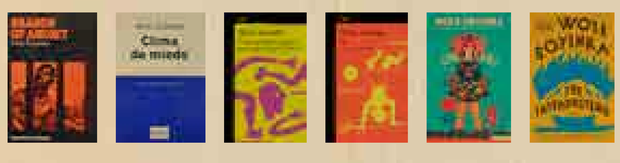

_ MYRIAM MALLART

AFRICANDILOGUE.COM

VÉRONIQUE TADJO

París, França, 1955
Llengua: francès

Tot i que va néixer a París, es va criar a Costa d'Ivori. És coneguda per les seves obres dedicades a un públic infantil i jove que il·lustra ella mateixa, i en les quals s'inspira en el llegat narratiu de la tradició oral de Costa d'Ivori. També ha escrit diversos textos de ficció sovint difícils d'emmarcar en un gènere precís, com ara el llibre *En compagnie des hommes* (2017), que aborda la crisi del virus Ebola, o *L'ombre d'Imana* (2000), centrat en el genocidi dels tutsis a Ruanda. L'any 2005 va rebre el Gran Premi Literari de l'Àfrica Negra per la seva novel·la sobre el personatge històric convertit en llegenda nacional *La Reine Pokou*. En català es pot llegir la novel·la juvenil *La dansa de la pantera* (Cruïlla, 1999, traducció de Núria Font).

Segons narra Véronique Tadjo, la seva decisió d'escriure literatura per a joves va ser motivada per un comentari de Jacques Chevrier, catedràtic de literatura africana francòfona a la Sorbona. L'any 1985, en el Saló del Llibre de París, es van trobar en un passadís i ell li va dir: «No t'agradaria escriure llibres per als joves? Manquem terriblement de llibres per a la joventut». Quatre anys després publicava *La Chanson de la vie*, un recull de contes i relats curts amb el qual inaugurava la seva nova faceta d'escriptora.

Fragment de l'obra *L'ombre d'Imana: Voyages jusqu'au bout du Rwanda* (2000)

Un dia la vida quotidiana s'esborra per donar pas al caos. On s'amagava la llavor de l'odi? En la nit de la ceguesa absoluta, què hauria fet jo si m'hagués vist enmig de l'engranatge de la massacre? M'hauria resistit a la traïció? Hauria estat covarda o valenta? Hauria matat o m'hauria deixat matar? Ruanda és dins meu, teu, nostre.

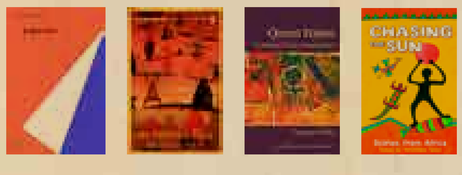

_ FELICITY HAND

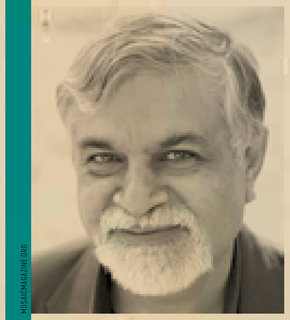

MOSAICMAGAZINE.ORG

M. G. VASSANJI

Nairobi, Kenya, 1950
Llengua: anglès

Moyez Gulamhussein Vassanji, més conegut com a M. G. Vassanji, va néixer a Kenya i va créixer a Tanzània. La seva família és d'origen indi, concretament de la regió de Gujarat. Va estudiar física nuclear als Estats Units d'Amèrica i va traslladar-se a Canadà, on va treballar a la Universitat de Toronto. A finals dels anys vuitanta, va començar a interessar-se per la història, i així inicià la seva aventura literària amb l'escriptura de relats curts i novel·les. La presència, gairebé obsessiva, de la història és una de les característiques més significatives de la seva obra. Vassanji escriu la història oblidada dels indis d'Àfrica oriental per mitjà d'uns personatges que trenquen els estereotips d'una comunitat que sovint es representa obsessionada per guanyar diners, i totalment aliena al poble africà negre. L'autor demostra que hi va haver persones que van lluitar per la independència de les colònies al costat dels negres i, fins i tot, que existien matrimonis «mixtos» entre indis i africans. Vassanji ha omplert una llacuna flagrant en la història de les antigues colònies britàniques de l'Àfrica oriental amb les seves obres, que celebren i presenten aquesta comunitat d'origen indi com una entitat vibrant i plenament africana. En català s'ha publicat la novel·la *La pàtria aliena de V. Llall* (RBA, 2006), en traducció de Xavier Pàmies.

En el cicle de relats curts *Uhuru Street* (1992), Vassanji entén la identitat com una confluència de molts corrents, una multiplicitat d'identitats, un palimpsest, la qual cosa està relacionada amb els espais fluïds que han viscut els indis a Àfrica.

Dolors Ortega, 2021

Fragment de l'obra *The Book of Secrets* (1994)

L'anomenaven el llibre dels nostres secrets, *kitabu cha siri zetu*. Del seu escriptor en deien: «Ens roba les ànimes i les tanca amb clau; és una ampolla màgica, aquest llibre, plena d'esperits capturats; mira com aplana els ulls, aquest *mzungu*, i observa tot el que fem; mira com hi escriu meticulosament, aquest mag del barret, fent-li més cas del que fa a la natura, amb més passió que la que dedica a una dona.»

Traducció de Clara Ballart

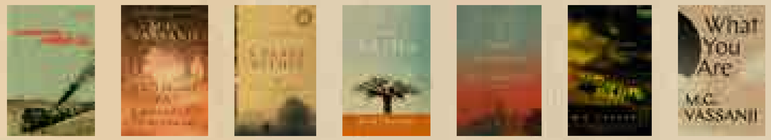

El menú va ser netament *bóhóbe*: sopa de verdures variades (*bóca'ó*), amb l'afegit de sardines trossejades. En una altra safata el caragol gegant africà (*tóchí*), guisat amb una verdura aromàtica (*tópepam*). La malanga i el plàtan madur, adobats. I, per beure, el deliciós licor de la datilera tropical.

El Reencuentro: el retorno del exiliado, Juan Balboa Boneque

_ ISABEL ALONSO BRETO

WWW.WIKIPEDIA.ORG

YVONNE VERA

Bulawayo, Rodèsia del Sud, actual Zimbàbue, 1964 — Canadà, 2005
Llengua: anglès

Des dels vuit anys treballà als camps de cotó. El 1987 es va traslladar a Canadà, on completà la seva formació en literatura anglesa, es doctorà i treballà en l'ensenyament. En tornar a Zimbàbue va ser nomenada directora de la Galeria Nacional de Zimbàbue a Bulawayo, on donà suport a molts i moltes artistes del país. El 2004 retornà a Canadà, on va morir amb només 40 anys, deixant una obra significativa i molt valorada. L'any 1999 Vera va participar a Barcelona a les jornades Translit'99, amb motiu de les quals es va publicar en català un fragment del seu llibre *Butterfly Burning* (1998) a l'antologia *Interseccions* (Virus) en traducció de Dolors Udina. La traducció completa de la novel·la, una de les més reconegudes de l'autora, va sortir publicada l'any 2000 a Proa a càrrec de Dolors Ventós amb el títol de *Papallona encesa.*

A la biografia que va escriure sobre la seva filla, *Petal Thoughts: Yvonne Vera*, la seva mare, Ericah, explica que una vegada que la Yvonne volia recollir unes entrevistes sobre dones, ella li ho va prohibir perquè no era convenient que una dona viatgés sola. La Yvonne va amenaçar amb el suïcidi: sortí al carrer i es plantà al mig de la carretera. Aterrida, la seva mare s'adonà que la Yvonne parlava de debò en sentir els cotxes derrapant per no passar-li per sobre.

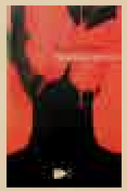

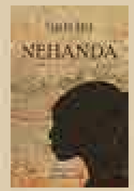

Fragment de l'obra *The Stone Virgins: A Novel* (2002)

El temps és tan necessari per a la memòria com per a l'oblit. Fins i tot l'abraçada de dolor més minsa necessita més temps que una pausa. La pausa més llarga demana una eternitat; la ferida més gran, tota una vida. Una vida és més llarga que l'eternitat; una eternitat pot existir sense cap presència humana.

_ M. CARME JUNYENT

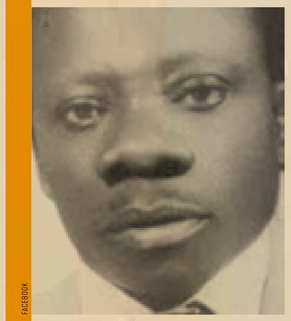

FACEBOOK

OBI WALI

Rumuigbo Town, Nigèria, 1932 — Port Harcourt, Nigèria, 1983
Llengua: igbo

Va ser un escriptor i polític igbo que defensava que la literatura s'havia d'escriure en llengües africanes i, per demostrar-ho, va escriure la novel·la *Ngozi dili Chukwu* (1963) en la seva llengua. Obi Wali va morir assassinat a casa seva i, tot i que mai se n'han aclarit les causes, les més versemblants apunten a la seva defensa de les minories.

Obi Wali va participar en el Congrés de Makerere de 1962 on es van trobar escriptors com ara Ngugi wa Thiong'o, Chinua Achebe, Wole Soyinka, Christopher Okigbo, Kofi Awoonor, Ezekiel Mphahlele, Lewis Nkosi, Dennis Brutus, Okot p'Bitek, Grace Ogot o Rebecca Njau. Hi va exposar la seva teoria que la literatura africana s'havia d'escriure en llengües africanes i va provocar una gran controvèrsia.

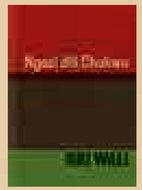

Fragment de l'obra *The Dead End of African Literature* (1963)

[...] fins que aquests escriptors i les seves comares occidentals no acceptin el fet que qualsevol literatura africana autèntica ha de ser escrita en llengües africanes, només perseguiran un cul-de-sac que només pot portar a l'esterilitat, a la frustració i a la manca de creativitat [...] perquè està massa limitada a uns quants col·legues de les noves universitats africanes, saturades com estan de literatura i de cultura europees. L'audiència ordinària local amb cap o poca educació a la manera convencional europea, la qual constitueix la gran majoria, no té cap oportunitat de participar en aquest tipus de literatura.

_ LAPISLÀTZULI

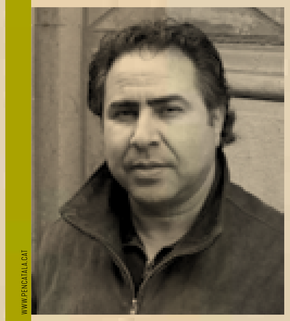

WWW.FANCELLA.CAT

SALEM ZENIA

Freha, Algèria, 1962
Llengua: amazic

És periodista, poeta i novel·lista. Militant de la causa amaziga i de les causes justes, viu i treballa a Catalunya. Amenaçat per grups extremistes, i sense garanties de protecció per part del govern algerià, Salem Zenia va haver de fugir del seu país fa més de deu anys i va arribar a Catalunya acollit pel PEN Català. Ha estat i continua essent un referent humà i literari, i un aferrissat defensor de la societat d'acollida, a la qual fa constantment aportacions intellectuals de gran valor. Ha publicat uns quants llibres a Catalunya, sovint en versió bilingüe amazic-català, com ara *Sol cec: poemes d'amor i de lluita* (Papers amb Accent 2008) o *Jo soc l'estranger: poemes d'exili i revolta* (Lapislàtzuli 2015). El seu últim llibre és *Confessions d'un metec* (Lapislàtzuli 2021).

L'any 2007, el cicle poètic «Veus Paral·leles» reunia quatre poetes catalans i quatre d'amazics de la Cabília, entre els quals hi havia en Salem Zenia, que ja residia al nostre país. Vam fer recitals arreu dels Països Catalans i després tocava fer la *tourné* al país d'origen dels poetes convidats. A Algèria hi vam anar tots, excepte en Salem. Ell no podia entrar al seu país, no hi podia tornar perquè la seva estilogràfica havia estat una autèntica arma de construcció massiva.

Narrat per Jon López de Viñaspre

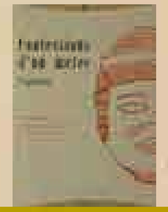

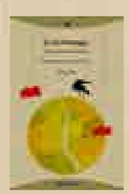

Fragment de l'obra *Confessions d'un metec* (2021)

Any 2001, a la Cabília. «Papa, ja no em sento les cames. M'estic morint, papa? Respon, papa, que m'estic morint?». L'odi va acabar amb aquest adolescent, segat per una ràfega de kalàixnikov. Es deia Masinissa.
La construcció de la nova identitat que va imposar el país no va incloure la seva identitat mil·lenària. Volien que portés un nom com ara Mohamed. Desenes d'adolescents van patir el mateix destí. Desenes de ventres van lamentar els seus fruits. Tots es deien Masinissa.

[la noia khoikhoi] va haver d'adaptar-se a una vida completament nova, fins i tot el menjar era diferent. En comptes de llagostes, formigues voladores i ous d'estruç, ara compartia els àpats de la família Oosthuizen que menjaven pa agre remullat amb llet i carbassa.

Sandkastele, André Brink